

Кафедра сучаснай беларускай мовы

Г.К. Чахоўскі

**СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ МОВА.
ФАНЕТЫКА. ФАНАЛОГІЯ. АРФАЭПІЯ. ГРАФІКА. АРФАГРАФІЯ.
ЛЕКСІКАГРАФІЯ. ФРАЗЕАГРАФІЯ**

Вучэбна-метадычны комплекс

для студэнтаў 1 курса спецыяльнасці
1-21 05 01 Беларуская філалогія (па напрамках)

дзённай формы навучання

вучэбныя семестры: 1-2

Мінск, 2012

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбны курс сучаснай беларускай мовы, звязаны з вывучэннем раздзелаў “Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікаграфія. Фразеаграфія”, з’яўляецца важным звяном у фарміраванні лінгвістычнай кампетэнцыі студэнтаў-філолагаў, а таксама спрыяе вырашэнню задачы гісторыка-культурнага асваення моўнай спадчыны беларускага народа.

Вывучэнне раздзелаў “Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікаграфія. Фразеаграфія” ставіць сваёй задачай авалоданне лінгвістычнай тэорыяй па фанетыцы, фаналогіі, арфаэпіі, графіцы, арфаграфіі, лексікаграфіі і фразеаграфіі, выпрацоўку ўмення аналізаваць сегментныя і суперсегментныя фанетычныя адзінкі, праводзіць фанетыка-фаналагічны аналіз маўленчай плыні/

Засваенне названых раздзелаў мае на мэце падвесці студэнтаў да разумення прычынна-выніковых сувязей у мове, да асэнсавання таго, што фанетычная сістэма – частка агульнай сістэмы мовы, усе элементы якой знаходзяцца ва ўзаемасувязі і ўзаемазалежнасці.

У працэсе вывучэння фанетыкі, фаналогіі, арфаэпіі, графікі, арфаграфіі студэнты павінны ведаць:

- тыпалогію фанетычных адзінак, іх значэнні і функцыі;
- сувязь фанетыкі, фаналогіі, арфаэпіі, графікі, арфаграфіі з іншымі раздзелаў мовазнаўства;
- азначэнні паняццяў фанетыкі, фаналогіі, арфаэпіі, графікі, арфаграфіі, лексікаграфіі, фразеаграфіі;
- аспекты вывучэння фанетычных адзінак і тыпалагічныя прынцыпы іх класіфікацыі;
- дыферэнцыяльныя прыметы фанетычных і фаналагічных адзінак;
- асноўныя нормы сучаснага беларускага вымаўлення;
- суадносіны паміж літарамі (графемамі) і гукамі (фанемамі) у беларускай графіцы;
- прынцыпы беларускай графікі;
- прынцыпы беларускай арфаграфіі;
- асноўныя паняцці практычнай лексікаграфіі і фразеаграфіі;
- лінгвістычныя трактоўкі да пэўных прыватных з’яў па фанетыцы, фаналогіі, арфаэпіі, графіцы, арфаграфіі, лексікаграфіі і фразеаграфіі, іх навуковае асвятленне.

Павінны ўмець:

- выяўляць і аналізаваць фанетычныя і фаналагічныя адзінкі;
- карыстацца асноўнымі метадамі фанетыка-фаналагічнага аналізу;
- выяўляць, характарызаваць і тлумачыць фанетычныя адзінкі;
- адрозніваць прынцыпы беларускай арфаграфіі;
- падбіраць аднакаранёвыя і аднаструктурныя словы паводле фармальна-семантычных сувязей;
- характарызаваць склада-марфемную арганізацыю слова;
- вызначаць акустычныя характарыстыкі інтанацыі і яе фразеаўтваральны патэнцыял;

- дыферэнцыраваць сінтагматычныя і парадыгматычныя адносіны ў фанетыцы і фаналогіі;
- праводзіць фанетычны, фаналагічны, арфаэпічны і арфаграфічны аналіз слоў;
- карыстацца навуковай, даведачнай і метадычнай літаратурай па фанетыцы, фаналогіі, арфаэпіі, графіцы, арфаграфіі, лексікаграфіі.

Вывучэнне курса “Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікаграфія. Фразеаграфія” павінна садзейнічаць паляпшэнню якасці арфаэпічных і арфаграфічных уменняў і навыкаў студэнтаў, імкненню да самастойнага назапашвання ведаў, фарміраванню духоўна арыентаванага мыслення і высокага інтэлекту. Для гэтай мэты і прызначаны вучэбна-метадычны комплекс (ВМК).

Матэрыялы вучэбна-метадычнага комплексу структураваны ў адпаведнасці з тыпавай вучэбнай праграмай па курсу “Сучасная беларуская мова” для вышэйшых навучальных устаноў (Мн., 2010). ВМК змяшчае тэматыку тэарэтычнага і практычнага курсаў, пытанні да экзамену, змест кантралюемай самастойнай работы студэнтаў (КСРС), пытанні да калёквіума і прамежкавага заліку як прамежкавых форм кантролю ведаў студэнтаў, метадычныя рэкамендацыі да фанетычнага, фаналагічнага, арфаэпічнага, арфаграфічнага аналізаў па найбольш складаных моўных з’явах.

У ВМК змешчаны таксама трэніровачныя заданні і вучэбна-метадычныя рэкамендацыі да выканання камп’ютарных тэстаў, а таксама комплексныя заданні і тэксты для самастойнай работы студэнтаў, якія дапамогуць навучэнцам самастойна працаваць над павышэннем сваёй арфаграфічнай і пунктуацыйнай пісьменнасці.

**Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікаграфія.
Фразеаграфія**

Тэматыка лекцый

1 семестр

Лекцыя № 1.

**Беларуская мова як найважнейшы элемент нацыянальнай культуры, духоўны
скарб нацыі**

План лекцыі

1. Змест і суадносіны паняццяў: мова этнасу, мова нацыі, дзяржаўная мова, родная мова. Роля роднай мовы ў працэсе станаўлення асобы і ў развіцці цывілізацыі.
2. Мова як сродак камунікацыі і інструмент пазнання рэчаіснасці. Роля і месца беларускай мовы ў сучасным грамадстве.
3. Сацыяльна-функцыянальная дыферэнцыяцыя беларускай нацыянальнай мовы: літаратурная мова, тэрытарыяльныя дыялекты, сацыялекты, мова горада і інш.

Літаратура

1. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. – Мн.: Універсітэцкае, 1989. – С.37-67.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.84-86; 147-156; 383-384.
4. Беларуская мова ў другой палове ХХ стагоддзя. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.) – Мн.: БДУ, 1998. – С.12-19; 35-48; 64-68.
5. Жураўскі А.І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэссэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
9. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
10. Працы Акадэмічнае канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
11. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – С.4-76.
12. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
13. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.

14. Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.

Лекцыя № 2.

Беларуская літаратурная мова і яе асаблівасці

План лекцыі

1. Прыметы беларускай літаратурнай мовы (наддыялектнасць, унармаванасць, кадыфікаванасць, поліфункцыянальнасць і іншыя).
2. Літаратурныя нормы з пункту гледжання сінхроннай дынамікі.
3. Норма і варыянтнасць.
4. Моўныя асаблівасці функцыянальных стыляў.
5. Вусная і пісьмовая формы рэалізацыі стыляў.
6. Беларуская літаратурная мова і мова мастацкай літаратуры.

Літаратура

1. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. – Мн.: Універсітэцкае, 1989. – С.37-67.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.84-86; 147-156; 383-384.
4. Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.) – Мн.: БДУ, 1998. – С.12-19; 35-48; 64-68.
5. Жураўскі А.І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэс-сэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
9. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
10. Працы Акадэмічнае канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
11. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – С.4-76.
12. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
13. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
14. Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.

Лекцыя № 3.

Беларуская мова сярод моў свету

План лекцыі

1. Генетычная і тыпалагічная характарыстыка беларускай мовы.

2. Канцэпцыі паходжання беларускай мовы.
3. Асноўныя этапы станаўленне і развіцця беларускай мовы.
4. Сучасная беларуская мова як прадмет вывучэння ў сярэдняй і вышэйшай школе. Крыніцы вывучэння беларускай літаратурнай мовы.

Літаратура

1. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. – Мн.: Універсітэцкае, 1989. – С.37-67.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.84-86; 147-156; 383-384.
4. Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.) – Мн.: БДУ, 1998. – С.12-19; 35-48; 64-68.
5. Жураўскі А.І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
8. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
9. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
10. Працы Акадэмічнае канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
11. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – С.4-76.
12. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
13. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
14. Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.

Лекцыя № 4.

Мова як сродак камунікацыі.

Фанетыка як навука аб гукавым ладзе мовы

План лекцыі

1. Структура камунікатыўнага акта.
2. Роля гукавога боку мовы ў працэсе камунікацыі.
3. Прадмет фанетыкі, яе сувязь з іншымі раздзелаў мовазнаўства, метады вывучэння гукавога ладу мовы.
4. Стан вывучэння сучаснай беларускай фанетыкі.
5. Транскрыпцыя і яе віды. Сістэмы транскрыпцыйных знакаў.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.

2. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
3. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.5-16.
4. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
5. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147; 163-164.
6. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.13-17.
7. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.77-82.
8. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
9. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.3-27.
10. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мн.: Навука і тэхніка, 1983. – С.3-19.

Лекцыя № 5.

Фанетычнае чляенне моўнай плыні

План лекцыі

1. Зыходныя прынцыпы арганізацыі і члянення адзінак мовы і маўлення. Сінтагматычныя і парадыгматычныя адносіны ў фанетыцы.
2. Асноўныя фанетычныя адзінкі: гук, склад, фанетычнае слова, маўленчы такт (сінтагма), фраза, фонаабзац, тэкст і іншыя.
3. Аспекты вывучэння гукаў: артыкуляцыйны, акустычны, функцыянальны, перцэптыўны.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
3. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
4. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
5. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
6. Падлужны А.І. Бялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
7. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
8. Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
9. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.

- 10.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 11.Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
- 12.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
- 13.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.
- 14.Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
- 15.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 16.Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Лекцыя № 6.

Аспекты вывучэння гукаў беларускай мовы

План лекцыі

1. Артыкуляцыйны аспект вывучэння гукаў. Будова маўленчага апарату. Асноўныя фазы артыкуляцыі. Артыкуляторныя метады даследавання гукаў.
2. Акустычны аспект вывучэння гукаў. Асноўныя метады акустычнага аналізу гукаў. Асноўныя класы гукаў паводле акустычных прымет.
3. Перцэптыўны аспект вывучэння гукаў. Асноўныя метады вывучэння ўспрымання гукаў.
4. Функцыянальны аспект вывучэння гукаў. Функцыі гукаў у мове. Паняцце фанемы.
5. Прынцыпы класіфікацыі гукаў.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
3. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
4. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
5. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
6. Падлужны А.І. Біялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
7. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
8. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
9. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.
- 10.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.

11. Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
12. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.
14. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
15. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
16. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Лекцыя № 7.

Артыкуляцыйная класіфікацыя гукаў

План лекцыі

1. Артыкуляцыйная класіфікацыя зычных гукаў: паводле ўдзелу голасу і шуму, месца і спосабу ўтварэння, адсутнасці / наяўнасці дадатковай артыкуляцыі.
2. Артыкуляцыйная класіфікацыя галосных гукаў: лабіялізаваныя і нелабіялізаваныя галосныя; галосныя верхняга, сярэдняга і ніжняга пад'ёму; галосныя прыдняга, сярэдняга і задняга рада.
3. Адметнасць артыкуляцыйнай базы беларускай мовы.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
3. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
4. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
5. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
6. Падлужны А.І. Біялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
7. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
8. Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
9. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.
10. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
11. Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
12. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.

14. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
15. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
16. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Лекцыя № 8.

Склад і націск як фанетычныя адзінкі

План лекцыі

1. Суадносіны паміж складам, фанемай і марфемай.
2. Тэорыі складападзелу: экспіраторная, санорная, тэорыя мус-кульнага напружання.
3. Тыпы складоў.
4. Структура беларускага склада.
5. Акцэнтная структура слова. Фанетычная прыроды націску.
6. Тыпы і акустычныя характарыстыкі беларускага націску.
7. Функцыі націску.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.232-234; 382-383; 497-498.
3. Вардомацкий Л.М. Особенности ударения существительных в русском, белорусском и украинском языках. – Мн.: Выш. шк., 1988. – 128 с.
4. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С.5-186.
5. Івашуціч Я.М. Націск у дзеяслоўных формах сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Вышэйшая школа, 1981. – 96 с.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
8. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.61-75.
9. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.52-57.
10. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.135-148.
11. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
12. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.236-313.

Лекцыя № 9.

Інтанацыя як суперсегментная фанетычная адзінка

План лекцыі

1. Акустычныя характарыстыкі, фразаўтваральны патэнцыял, лінгвістычная значнасць, кампаненты інтанацыі.
2. Асноўныя функцыі інтанацыі: камунікатыўная, вылучальная, арганізавальная, эмацыянальная.
3. Асноўныя камунікатыўныя тыпы выказванняў: апавядальны, пытальны, клічны.
4. Інтанацыйныя канструкцыі (ІК) і іх тыпы ў беларускай мове.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.232-234; 382-383; 497-498.
3. Вардомацкий Л.М. Особенности ударения существительных в русском, белорусском и украинском языках. – Мн.: Выш. шк., 1988. – 128 с.
4. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С.5-186.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
7. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.61-75.
8. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.52-57.
9. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.135-148.
10. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
11. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.236-313.

Лекцыя № 10.

Змены гукаў у моўнай плыні

План лекцыі

1. Паняцце фанетычных працэсаў і фанетычных адносін.
2. Асноўныя фанетычныя працэсы ў сучаснай беларускай мове: асіміляцыя, дысіміляцыя, сцяжэнне, падаўжэнне, пратэза, эпентэза, дыярэза, акамадацыя, рэдукцыя.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.7-13.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.587-589.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.60-66.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1.

- Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-108.
 7. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
 8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
 9. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.156-157.
 10. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.44-51.
 11. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.44-52.
 12. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-117.
 13. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
 14. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Лекцыя № 11.

Чаргаванні гукаў як вынік фанетычных працэсаў

План лекцыі

1. Пазіцыйныя чаргаванні зычных гукаў. Пазіцыйныя чаргаванні галосных гукаў.
2. Гістарычныя чаргаванні зычных гукаў. Гістарычныя чаргаванні галосных гукаў.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.31-37.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.587-589.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.60-66.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-108.
7. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
9. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.157-161.

10. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.51-61.
11. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.44-52.
12. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-127.
13. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
14. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

2 семестр

Лекцыя № 1.

Фаналогія як раздзел мовазнаўства

План лекцыі

1. Прадмет і задачы фаналогіі.
2. Фанетычная і фаналагічная сістэмы беларускай мовы. Дыстрыбуцыя фанем.
3. Лінгвістычная эвалюцыя паняцце “фанемы”: Маскоўская, Ленінградская (Пецябургская), Пражская фаналагічныя школы.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.7-13.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.587-589.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.60-66.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-108.
7. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
9. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
10. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.156-157.
11. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.44-51.
12. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.44-52.
13. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-117.

14. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
15. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Лекцыя № 2.

Фанема і яе алафоны

План лекцыі

1. Дыферэнцыяльныя і інтэгральныя прыметы фанем.
2. Сігніфікатыўна і перцэптыўна моцныя і слабыя пазіцыі фанем.
3. Асноўны алафон, варыянт, варыяцыя фанемы, гіперфанема, архіфанема. Нейтралізацыя фанемных супрацьпастаўленняў.

Літаратура

1. Аванесов Р.И. Фонетика современного русского литературного языка. – М.: МГУ, 1956. – С.36-41.
2. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.11-13.
3. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
4. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.582-583.
5. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.70-72.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-108.
8. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С.316-317; 390-391; 555-557.
9. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
10. Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
11. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
12. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
13. Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
14. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.76-85.
15. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.84-86.
16. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.

Лекцыя № 3.

Фаналагічная сістэма сучаснай беларускай мовы.

Сістэма зычных фанем

План лекцый

1. Паняцце аб фаналагічнай падсістэме запазычаных і рэдкаўжы-вальных слоў. Адметнасць фаналагічнай сістэмы беларускай мовы як мовы кансанантнага тыпу.
2. Сістэма зычных фанем у беларускай мове. Роля карэляцый у кансанантызме.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.11-15.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.582-583.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.70-72.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-119.
7. Падлужны А.І. Фанематычная інтэрпрэтацыя беларускага націскага вакалізму // Беларускі лінгвістычны зборнік. – Мн., 1966.
8. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
9. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
10. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
11. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэссэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
12. Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.85-87; 97-101.
14. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-127.
15. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
16. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.

Лекцыя № 4.

Сістэма галосных фанем у беларускай мове

План лекцый

1. Гукавыя рэалізацыі галосных фанем у моцных (сігніфікатыўна і перцэптыўна) і слабых (сігніфікатыўна і перцэптыўна) пазіцыях. Формула акання.
2. Суадносіны паміж зычнымі і галоснымі фанемамі ў моцных і слабых пазіцыях. Функцыянальная значнасць фанем у моцных і слабых пазіцыях. Фанемныя і марфафанемныя рады.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.11-15.

2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.582-583.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.70-72.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-119.
7. Падлужны А.І. Фанематычная інтэрпрэтацыя беларускага націскага вакалізму // Беларускі лінгвістычны зборнік. – Мн., 1966.
8. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
9. Падлужны А.І., Чэрман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
10. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
11. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
12. Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.85-87; 97-101.
14. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-127.
15. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
16. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.

Лекцыя № 5.

Сінтагматычныя адносіны ў фанетыцы і фаналогіі

План лекцыі

1. Спалучэнні зычных з наступнымі галоснымі гукі (фанемамі).
2. Спалучэнні зычных з наступнымі зычнымі гукі (фанемамі).
3. Абмежаванні ў парадigmatыцы галосных фанем, выкліканыя сінтагматыкай.
4. Абмежаванні ў сінтагматыцы зычных фанем, выкліканыя парадigmatыкай.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.11-15.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.582-583.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.70-72.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.

6. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-119.
7. Падлужны А.І. Фанематычная інтэрпрэтацыя беларускага націскага вакалізму // Беларускі лінгвістычны зборнік. – Мн., 1966.
8. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
9. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
- 10.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 11.Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
- 12.Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
- 13.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.85-87; 97-101.
- 14.Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-127.
- 15.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 16.Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.

Лекцыя № 6.

Арфаэпія як раздзел мовазнаўства

План лекцыі

1. Прадмет і задачы арфаэпіі. Арфаэпія як правілы рэалізацыі фанетычнай сістэмы. Практычнае значэнне арфаэпіі.
2. З гісторыі фарміравання беларускага літаратурнага вымаўлення.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.40-45.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.51-53.
4. Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускага літаратурнага вымаўлення // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1958. – № 3.
5. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.75-76.
6. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С. 187-194.
7. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
8. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
9. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.

- 10.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 11.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
- 12.Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
- 13.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.103-105.
- 14.Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.148-152.
- 15.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 16.Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. С.314-317.
- 17.Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.
- 18.Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
- 19.Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. -- 4 выд. -- Мн., 1976. – 91 с.

Лекцыя № 7.

Асноўныя нормы сучаснага беларускага вымаўлення

План лекцыі

1. Правілы вымаўлення галосных гукаў, зычных гукаў, гукаў на стыку слоў.
2. Арфаэпія запазычаных слоў.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.41-49.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юніпресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.51-53.
4. Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускага літаратурнага вымаўлення // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1958. – № 3.
5. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.76-79.
6. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С. 194-214.
7. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
8. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
9. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
- 10.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 11.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.

12. Русак В.П. Марфаналягія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.103-107.
14. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.152-156.
15. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
16. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. – С.314-317.
17. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.
18. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
19. Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. 4 выд. -- Мн., 1976. – 91 с.

Лекцыя № 8.

Праблемы варыянтнасці на фанетычным узроўні

План лекцыі

1. Праблемы варыянтнасці на фанетычным узроўні: прычыны, характар, літаратурныя межы.
2. Арфаэпічная норма і культура маўлення. Прычыны і крыніцы адхіленняў ад літаратурных норм.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.41-49.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юніпресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.51-53.
4. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
5. Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускага літаратурнага вымаўлення // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1958. – № 3.
6. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С. 194-214.
7. Калеснік У.А., Янкоўскі Ф.М. Вусная мова і выразнае чытанне. – Мн.: Вучпедвыд БССР, 1962. – 127 с.
8. Каляда А.А. Выразнае чытанне: Вуч. дапам. для філал. фак. пед. ін -таў / Пад рэд. У.А. Калесніка. – Выд. 2-е перапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк. – 1976. – 207 с.
9. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналягія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
10. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
11. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
12. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.

13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.103-107.
14. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
15. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.142-235; 317-332.
16. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.
17. Шкраба І.Р. Да прычын узнікнення фанетычных варыянтаў у беларускай мове // Веснік БДУ. Сер. 4. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. Псіхалогія. 1975. – № 1. – С.35-40.
18. Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. – 4 выд. – Мн., 1976. – 91 с.
19. Шкраба І.Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове. – Мн.: ТАА “Асар”, 2004. – 240 с.

Лекцыя № 9.

Графіка, яе прадмет і задачы

План лекцыі

1. Алфавіт як аснова графікі. Асаблівасці беларускага алфавіта.
2. Іншыя графічныя сродкі: апостраф, злучок (дэфіс), націск, пунктуацыйныя знакі і інш. Суадносіны паміж літарамі (графемамі) і гукамі (фанемамі) у беларускай графіцы.
3. Складовы і гукавы прынцыпы беларускай графікі.
4. Адназначныя і двухзначныя літары.
5. Гісторыя станаўлення сучаснай беларускай графікі.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – 655 с.
3. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.80-85.
5. Выгонная Л.Ц. Ад гук да літары. – Мн.: Нар. асвета, 1991. – 78 с.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Куліковіч У.І. Лінгвістычныя погляды У. Дубоўкі: інтэрлінгвістычны, графіка-арфаграфічны і лексічны аспекты. Дысертацыя на атрыманне ... канд. філал. навук. – Мн., 2001. – С.40-44.
8. Макарова Р.В. Понятие графики и графемы. // В кн.: Система и уровни языка. – М.: Наука, 1969. – С.78-89.
9. Мячкоўская Н. Пра магію літар, —азбучныя войны і арфаграфічныя забабоны // Культура. – 1999. – 16-22 студз. – С.14.
10. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.

11. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
12. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.111-117.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.176-184.
14. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.167-182.
15. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
16. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
17. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.
18. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.
19. Яновіч А.І. Станаўленне графічнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы новага перыяду // Бел. лінгвістыка. – 1987. – Вып. 31. – С.16-23.

Лекцыя № 10.

Арфаграфія, яе прадмет і задачы

План лекцыі

1. Сувязь беларускай арфаграфіі з фанетыкай. Асноўныя тэрміны: апорнае напісанне, арфаграма, арфаграфічная памылка і іншыя.
2. Асноўныя прынцыпы беларускай арфаграфіі: фанетычны і фанематычны (марфалагічны), традыцыйныя і дыферэнцыйныя напісанні.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.49-50.
3. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
5. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
6. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
7. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
8. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – С.5-29.
9. Мячкоўская Н. Пра магію літар, —азбучныя войны|| і арфаграфічныя забабоны // Культура. – 1999. – 16-22 студз. – С.14.

10. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
11. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
12. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.
13. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
14. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
15. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
16. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
17. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
18. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
19. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.
20. Яновіч А.І. Станаўленне графічнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы новага перыяду // Бел. лінгвістыка. – 1987. – Вып. 31. – С.16-23.

Лекцыя № 11. **Правілы галосных** **План лекцыі**

1. Правілы правапісу галосных, заснаваныя на фанетычным прынцыпе. Адхіленні ад фанетычнага прынцыпу ў правапісе галосных.
2. Фанематычныя і традыцыйныя напісанні галосных.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
3. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
4. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
5. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
6. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навуц. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
7. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
8. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165

9. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
- 10.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 11.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.
- 12.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
- 13.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
- 14.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
- 15.Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
- 16.Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
- 17.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.

Лекцыя № 12.

Правілы зычных

План лекцыі

1. Правілы правапісу зычных, заснаваныя на фанематычным прынцыпе.
2. Правілы зычных паводле фанетычнага прынцыпу.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юніпресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.49-50.
3. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
5. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
6. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
7. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
8. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
9. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165
- 10.Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
- 11.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 12.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.

13. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
14. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
15. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
16. Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
17. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
18. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
19. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.
20. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.

Лекцыя № 13.

Прынцыпы і правілы напісання слоў злітна, асобна праз злучок.

План лекцыі

1. Напісанні назоўнікаў, прыметнікаў, прыслоўяў.
2. Ужыванне вялікай літары.
3. Напісанні абрэвіатур, умоўных скарачэнняў.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.49-50.
3. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
4. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
5. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
6. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
7. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
8. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
9. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165
10. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
11. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
12. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.

13. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
14. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
15. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
16. Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
17. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
18. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
19. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.
20. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.

Лекцыя № 14.

Гісторыя і тэндэнцыі развіцця беларускай арфаграфіі

План лекцыі

1. Старажытны перыяд развіцця арфаграфіі.
2. Перыяд XIX – XX стагоддзя.
3. Арфаграфічныя дыскусіі пачатку XXI ст.
4. Даведнікі па беларускай арфаграфіі.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Вячорка В. Правапіс: Спроба сучаснае нармалізацыі // Спадчына. – 1995. -- № 5. – С.247-288.
3. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
4. Запрудскі С. Парадоксы параўнальнага аналізу. // Беларуская мова і літаратура ў школе. – 1990. – №1. – С. 14-16.
5. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
6. Лыч Л. Рэформа беларускага правапісу 1933 года: Ідэалагічны аспект. – Мн.: Навука і тэхніка, 1933. – 39 с.
7. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165
8. Падлужны А.І. Работа над памылкамі 1933-га // Бел. мова і літ. у школе. – 1991. -- № 3, 4.
9. Падлужны А.І. Праблемы варыянтнасці беларускай літаратурнай мовы // Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Матэрыялы Міжнар. навук. канфер. – Мн.: БДУ, 1998. – С.28-32.
10. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.

11. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.
12. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
13. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
14. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
15. Сямешка Л.І. Навошта блытаць чалавека з пашпартам? // Настаўніцкая газета. – 1989. – 10, 14, 17 чэрв.
16. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
17. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
18. Шчэрбін В. Факты і міфы. // Бел. мова і літ. ў школе. – 1989. – № 9.

Лекцыя № 15.

Лексікаграфія як раздзел мовазнаўства

План лекцыі

1. Прадмет і задачы лексікаграфіі.
2. Тэарэтычная і практычная лексікаграфія.
3. Асноўныя паняцці практычнай лексікаграфіі.
4. Праблематыка тэарэтычнай лексікаграфіі.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: БелЭН, 1994. – С. 293-294.
3. Кузьміч Л.П. Аб узаемадзеяння фальклорнай і нарматыўнай лексікі / Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: Нар. асвета. 1994. – С. 20-24.
4. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Пад рэд. А.Я. Баханькова. – Мн.: Навука і тэхніка, 1994. – С. 392-407, 436-445.
5. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 43-50.
6. Ляшчынская В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: Вучэб. дапам. – Мн.: РІВШ БДУ, 2001. – С. 169-248.
7. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
8. Плотнікаў Б.А. Беларускае слоўніцтва. – Мн., 2003. – 168 с.
9. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік – Гродна: ГрДУ, 2001. – С. 105-110.
10. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
11. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.

Лекцыя № 16.
Тыпы і метамова слоўнікаў
План лекцыі

1. Асноўныя тыпы слоўнікаў.
2. Структура слоўнікавых артыкулаў.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: БелЭН, 1994. – С. 293-294.
3. Кузьміч Л.П. Аб узаемадзеяння фальклорнай і нарматыўнай лексікі / Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: Нар. асвета. 1994. – С. 20-24.
4. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Пад рэд. А.Я. Баханькова. – Мн.: Навука і тэхніка, 1994. – С. 392-407, 436-445.
5. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 43-50.
6. Ляшчынская В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: Вучэб. дапам. – Мн.: РІВШ БДУ, 2001. – С. 169-248.
7. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
8. Плотнікаў Б.А. Беларускае слоўніцтва. – Мн., 2003. – 168 с.
9. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік – Гродна: ГрДУ, 2001. – С. 105-110.
10. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
11. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.

Лекцыя № 17.
Фразеаграфія сучаснай беларускай мовы
План лекцыі

1. Прадмет і задачы фразеаграфіі.
2. Слоўнікі фразеалагізмаў.
3. Структура слоўнікавых артыкулаў.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: БелЭН, 1994. – С. 293-294.
3. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 43-50.
4. Ляшчынская В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: Вучэб. дапам. – Мн.: РІВШ БДУ, 2001. – С. 169-248.
5. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
6. Плотнікаў Б.А. Беларускае слоўніцтва. – Мн., 2003. – 168 с.

7. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік – Гродна: ГрДУ, 2001. – С. 105-110.
8. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
9. Шаkun Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.

**Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікаграфія.
Фразеаграфія**

Тэматыка практычных заняткаў

1 семестр

Практычныя заняткі № 1.

**Беларуская мова як найважнейшы элемент нацыянальнай культуры, духоўны
скарб нацыі**

План практычных заняткаў

4. Змест і суадносіны паняццяў: мова этнасу, мова нацыі, дзяржаўная мова, родная мова. Роля роднай мовы ў працэсе станаўлення асобы і ў развіцці цывілізацыі.
5. Мова як сродак камунікацыі і інструмент пазнання рэчаіснасці. Роля і месца беларускай мовы ў сучасным грамадстве.
6. Сацыяльна-функцыянальная дыферэнцыяцыя беларускай нацыянальнай мовы: літаратурная мова, тэрытарыяльныя дыялекты, сацыялекты, мова горада і інш.

Літаратура

15. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. – Мн.: Універсітэцкае, 1989. – С.37-67.
16. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
17. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.84-86; 147-156; 383-384.
18. Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.) – Мн.: БДУ, 1998. – С.12-19; 35-48; 64-68.
19. Жураўскі А.І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
20. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
21. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
22. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
23. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэс-сэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
24. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
25. Працы Акадэмічнае канфэрэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
26. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – С.4-76.

- 27.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 28.Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
- 29.Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.

Практычныя заняткі № 2.

Беларуская літаратурная мова і яе асаблівасці

План практычных заняткаў

7. Прыметы беларускай літаратурнай мовы (наддыялектнасць, унармаванасць, кадыфікаванасць, поліфункцыянальнасць і іншыя).
8. Літаратурныя нормы з пункту гледжання сінхроннай дынамікі.
9. Норма і варыянтнасць.
10. Моўныя асаблівасці функцыянальных стыляў.
11. Вусная і пісьмовая формы рэалізацыі стыляў.
12. Беларуская літаратурная мова і мова мастацкай літаратуры.

Літаратура

15. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. – Мн.: Універсітэцкае, 1989. – С.37-67.
16. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
17. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.84-86; 147-156; 383-384.
18. Беларуская мова ў другой палове ХХ стагоддзя. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.) – Мн.: БДУ, 1998. – С.12-19; 35-48; 64-68.
19. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
20. Жураўскі А.І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
21. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
22. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
23. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
24. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
25. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
26. Працы Акадэмічнае канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
27. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – С.4-76.
28. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.

29. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
30. Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.

Практычныя заняткі № 3.
Беларуская мова сярод моў свету
План практычных заняткаў

5. Генетычная і тыпалагічная характарыстыка беларускай мовы.
6. Канцэпцыі паходжання беларускай мовы.
7. Асноўныя этапы станаўленне і развіцця беларускай мовы.
8. Сучасная беларуская мова як прадмет вывучэння ў сярэдняй і вышэйшай школе. Крыніцы вывучэння беларускай літаратурнай мовы.

Літаратура

15. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. – Мн.: Універсітэцкае, 1989. – С.37-67.
16. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
17. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.84-86; 147-156; 383-384.
18. Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 22—24 кастрычніка 1997 г.) – Мн.: БДУ, 1998. – С.12-19; 35-48; 64-68.
19. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
20. Жураўскі А.І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
21. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
22. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
23. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
24. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
25. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
26. Працы Акадэмічнае канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
27. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэбны дапаможнік. – Мінск: Сучаснае слова, 1999. – С.4-76.
28. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
29. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
30. Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.

Практычныя заняткі № 4.
Мова як сродак камунікацыі.
Фанетыка як навука аб гукавым ладзе мовы
План практычных заняткаў

6. Структура камунікатыўнага акта.
7. Роля гукавога боку мовы ў працэсе камунікацыі.
8. Прадмет фанетыкі, яе сувязь з іншымі раздзеламі мовазнаўства, метады вывучэння гукавога ладу мовы.
9. Стан вывучэння сучаснай беларускай фанетыкі.
10. Транскрыпцыя і яе віды. Сістэмы транскрыпцыйных знакаў.

Літаратура

11. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
12. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
13. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
14. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
15. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.5-16.
16. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
17. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147; 163-164.
18. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.13-17.
19. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.77-82.
20. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
21. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.3-27.
22. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мн.: Навука і тэхніка, 1983. – С.3-19.

Практычныя заняткі № 5.
Фанетычнае чляненне моўнай плыні
План практычных заняткаў

4. Зыходныя прынцыпы арганізацыі і члянення адзінак мовы і маўлення. Сінтагматычныя і парадыгматычныя адносіны ў фанетыцы.
5. Асноўныя фанетычныя адзінкі: гук, склад, фанетычнае слова, маўленчы такт (сінтаagma), фраза, фонаабзац, тэкст і іншыя.

6. Аспекты вывучэння гукаў: артыкуляцыйны, акустычны, функцыянальны, перцэптыўны.

Літаратура

17. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
18. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
19. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
20. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
21. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
22. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
23. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
24. Падлужны А.І. Бялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
25. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
26. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
27. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.
28. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэс-сэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
29. Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
30. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
31. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.
32. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
33. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
34. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Практычныя заняткі № 6.

Аспекты вывучэння гукаў беларускай мовы

План практычных заняткаў

6. Артыкуляцыйны аспект вывучэння гукаў. Будова маўленчага апарату. Асноўныя фазы артыкуляцыі. Артыкуляторныя метады даследавання гукаў.

7. Акустычны аспект вывучэння гукаў. Асноўныя метады акустычнага аналізу гукаў. Асноўныя класы гукаў паводле акустычных прымет.
8. Перцэптыўны аспект вывучэння гукаў. Асноўныя метады вывучэння ўспрымання гукаў.
9. Функцыянальны аспект вывучэння гукаў. Функцыі гукаў у мове. Паняцце фанемы.
10. Прынцыпы класіфікацыі гукаў.

Літаратура

17. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
18. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
19. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
20. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
21. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаланогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
22. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
23. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
24. Падлужны А.І. Біялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
25. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
26. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
27. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.
28. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
29. Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
30. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
31. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.
32. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
33. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
34. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Практычныя заняткі № 7.

Артыкуляцыйная класіфікацыя гукаў

План практычных заняткаў

4. Артыкуляцыйная класіфікацыя зычных гукаў: паводле ўдзелу голасу і шуму, месца і спосабу ўтварэння, адсутнасці / наяўнасці дадатковай артыкуляцыі.
5. Артыкуляцыйная класіфікацыя галосных гукаў: лабіялізаваныя і нелабіялізаваныя галосныя; галосныя верхняга, сярэдняга і ніжняга пад'ёму; галосныя пярэдняга, сярэдняга і задняга рада.
6. Адметнасць артыкуляцыйнай базы беларускай мовы.

Літаратура

17. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
18. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
19. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
20. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
21. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
22. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
23. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
24. Падлужны А.І. Біялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
25. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
26. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
27. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.
28. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
29. Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
30. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
31. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.
32. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
33. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
34. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Практычныя заняткі № 8.

Склад і націск як фанетычныя адзінкі

План практычных заняткаў

8. Суадносіны паміж складам, фанемай і марфемай.
9. Тэорыі складападзелу: экспіраторная, санорная, тэорыя мус-кульнага напружання.
10. Тыпы складоў.
11. Структура беларускага склада.
12. Акцэнтная структура слова. Фанетычная прыроды націску.
13. Тыпы і акустычныя характарыстыкі беларускага націску.
14. Функцыі націску.

Літаратура

13. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
14. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.232-234; 382-383; 497-498.
15. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
16. Вардомацкі Л.М. Особенности ударения существительных в русском, белорусском и украинском языках. – Мн.: Выш. шк., 1988. – 128 с.
17. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С.5-186.
18. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
19. Івашуціч Я.М. Націск у дзеяслоўных формах сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Вышэйшая школа, 1981. – 96 с.
20. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаланогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
21. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
22. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.61-75.
23. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.52-57.
24. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.135-148.
25. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
26. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.236-313.

Практычныя заняткі № 9.

Інтанацыя як суперсегментная фанетычная адзінка

План практычных заняткаў

5. Акустычныя характарыстыкі, фразаўтваральны патэнцыял, лінгвістычная значнасць, кампаненты інтанацыі.
6. Асноўныя функцыі інтанацыі: камунікатыўная, вылучальная, арганізавальная, эмацыянальная.

7. Асноўныя камунікатыўныя тыпы выказванняў: апавядальны, пыталны, клічны.
8. Інтанацыйныя канструкцыі (ІК) і іх тыпы ў беларускай мове.

Літаратура

12. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
13. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.232-234; 382-383; 497-498.
14. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
15. Вардомацкі Л.М. Особенности ударения существительных в русском, белорусском и украинском языках. – Мн.: Выш. шк., 1988. – 128 с.
16. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С.5-186.
17. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
18. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
19. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
20. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.61-75.
21. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.52-57.
22. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.135-148.
23. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
24. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.236-313.

Практычныя заняткі № 10.

Змены гукаў у моўнай плыні/

Чаргаванні гукаў як вынік фанетычных працэсаў

План практычных заняткаў

3. Паняцце фанетычных працэсаў і фанетычных адносін.
4. Асноўныя фанетычныя працэсы ў сучаснай беларускай мове: асіміляцыя, дысіміляцыя, сцяжэнне, падаўжэнне, пратэза, эпентэза, дыярэза, акамадацыя, рэдукцыя.
5. Пазіцыйныя чаргаванні зычных гукаў. Пазіцыйныя чаргаванні галосных гукаў.
6. Гістарычныя чаргаванні зычных гукаў. Гістарычныя чаргаванні галосных гукаў.

Літаратура

15. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.7-13.
16. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.

17. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.587-589.
18. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
19. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.60-66.
20. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
21. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
22. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-108.
23. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
24. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
25. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.156-157.
26. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.44-51.
27. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.44-52.
28. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-117.
29. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
30. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

2 семестр

Практычныя заняткі № 1.

Фаналогія як раздзел мовазнаўства. Фанема і яе алафоны

План практычных заняткаў

1. Прадмет і задачы фаналогіі.
2. Фанетычная і фаналагічная сістэмы беларускай мовы. Дыстрыбуцыя фанем.
3. Лінгвістычная эвалюцыя паняцце “фанемы”: Маскоўская, Ленінградская (Пецябургская), Пажская фаналагічныя школы.
4. Дыферэнцыяльныя і інтэгральныя прыметы фанем.
5. Сігніфікатыўна і перцэптыўна моцныя і слабыя пазіцыі фанем.
6. Асноўны алафон, варыянт, варыяцыя фанемы, гіперфанема, архіфанема. Нейтралізацыя фанемных супрацьпастаўленняў.

Літаратура

16. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.7-13.
17. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юніпресс”, 2005. – 592 с.

18. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.587-589.
19. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
20. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.60-66.
21. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
22. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
23. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-108.
24. Падлужны А.І., Чэксман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
25. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
26. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
27. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.156-157.
28. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.44-51.
29. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.44-52.
30. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-117.
31. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
32. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

Практычныя заняткі № 2.

Фаналагічная сістэма сучаснай беларускай мовы.

Сістэма зычных і галосных фанем

План практычных заняткаў

1. Паняцце аб фаналагічнай падсістэме запазычаных і рэдкаўжы-вальных слоў. Адметнасць фаналагічнай сістэмы беларускай мовы як мовы кансанантнага тыпу.
2. Сістэма зычных фанем у беларускай мове. Роля карэляцый у кансанантызме.
3. Гукавыя рэалізацыі галосных фанем у моцных (сігніфікатыўна і перцэптыўна) і слабых (сігніфікатыўна і перцэптыўна) пазіцыях. Формула акання.
4. Суадносіны паміж зычнымі і галоснымі фанемамі ў моцных і слабых пазіцыях. Функцыянальная значнасць фанем у моцных і слабых пазіцыях. Фанемныя і марфафанемныя рады.

Літаратура

17. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.11-15.

18. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
19. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.582-583.
20. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
21. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.70-72.
22. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
23. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
24. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-119.
25. Падлужны А.І. Фанематычная інтэрпрэтацыя беларускага націскага вакалізму // Беларускі лінгвістычны зборнік. – Мн., 1966.
26. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
27. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
28. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
29. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
30. Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
31. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.85-87; 97-101.
32. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-127.
33. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
34. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.

Практычныя заняткі № 3.

Сінтагматычныя адносіны ў фанетыцы і фаналогіі

План практычных заняткаў

5. Спалучэнні зычных з наступнымі галоснымі гукамі (фанемамі).
6. Спалучэнні зычных з наступнымі зычнымі гукамі (фанемамі).
7. Абмежаванні ў парадigmatыцы галосных фанем, выкліканыя сінтагматыкай.
8. Абмежаванні ў сінтагматыцы зычных фанем, выкліканыя парадigmatыкай.

Літаратура

17. Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.11-15.
18. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
19. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.582-583.

- 20.Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
- 21.Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.70-72.
- 22.Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
- 23.Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
- 24.Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.100-119.
- 25.Падлужны А.І. Фанематычная інтэрпрэтацыя беларускага націскага вакалізму // Беларускі лінгвістычны зборнік. – Мн., 1966.
- 26.Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
- 27.Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
- 28.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 29.Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
- 30.Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании. – Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
- 31.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.85-87; 97-101.
- 32.Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.112-127.
- 33.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 34.Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.

Практычныя заняткі № 4.

Арфаэпія як раздзел мовазнаўства.

Асноўныя нормы сучаснага беларускага вымаўлення

План практычных заняткаў

3. Прадмет і задачы арфаэпіі. Арфаэпія як правілы рэалізацыі фанетычнай сістэмы. Практычнае значэнне арфаэпіі.
4. З гісторыі фарміравання беларускага літаратурнага вымаўлення.

Літаратура

- 20.Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.40-45.
- 21.Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
- 22.Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.51-53.
- 23.Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускага літаратурнага вымаўлення // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1958. – № 3.

- 24.Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
- 25.Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.75-76.
- 26.Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С. 187-194.
- 27.Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
- 28.Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
- 29.Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
- 30.Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
- 31.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 32.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
- 33.Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
- 34.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.103-105.
- 35.Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.148-152.
- 36.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 37.Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. С.314-317.
- 38.Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.
- 39.Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
- 40.Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. -- 4 выд. -- Мн., 1976. – 91 с.

Практычныя заняткі № 5.

Праблемы варыянтнасці на фанетычным узроўні

План практычных заняткаў

3. Праблемы варыянтнасці на фанетычным узроўні: прычыны, характар, літаратурныя межы.
4. Арфаэпічная норма і культура маўлення. Прычыны і крыніцы адхіленняў ад літаратурных норм.

Літаратура

- 20.Беларуская граматыка. У 2-х ч. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – Ч.1. – С.41-49.
- 21.Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.

22. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.51-53.
23. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
24. Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускага літаратурнага вымаўлення // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1958. – № 3.
25. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
26. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – С. 194-214.
27. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
28. Калеснік У.А., Янкоўскі Ф.М. Вусная мова і выразнае чытанне. – Мн.: Вучпедвыд БССР, 1962. – 127 с.
29. Каляда А.А. Выразнае чытанне: Вуч. дапам. для філал. фак. пед. ін -таў / Пад рэд. У.А. Калесніка. – Выд. 2-е перапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк. – 1976. – 207 с.
30. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
31. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
32. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
33. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
34. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
35. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.103-107.
36. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
37. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.142-235; 317-332.
38. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мінск: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.
39. Шкраба І.Р. Да прычын узнікнення фанетычных варыянтаў у беларускай мове // Веснік БДУ. Сер. 4. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. Псіхалогія. 1975. – № 1. – С.35-40.
40. Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. – 4 выд. – Мн., 1976. – 91 с.
41. Шкраба І.Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове. – Мн.: ТАА “Асар”, 2004. – 240 с.

Практычныя заняткі № 6.
Графіка, яе прадмет і задачы
План практычных заняткаў

6. Алфавіт як аснова графікі. Асаблівасці беларускага алфавіта.

7. Іншыя графічныя сродкі: апостраф, злучок (дэфіс), націск, пунктуацыйныя знакі і інш. Суадносіны паміж літарамі (графемамі) і гукамі (фанемамі) у беларускай графіцы.
8. Складовы і гукавы прынцыпы беларускай графікі.
9. Адназначныя і двухзначныя літары.
10. Гісторыя станаўлення сучаснай беларускай графікі.

Літаратура

20. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
21. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – 655 с.
22. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
23. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
24. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.80-85.
25. Выгонная Л.Ц. Ад гука да літары. – Мн.: Нар. асвета, 1991. – 78 с.
26. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
27. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
28. Куліковіч У.І. Лінгвістычныя погляды У. Дубоўкі: інтэрлінгвістычны, графіка-арфаграфічны і лексічны аспекты. Дысертацыя на атрыманне ... канд. філал. навук. – Мн., 2001. – С.40-44.
29. Макарова Р.В. Понятие графики и графемы. // В кн.: Система и уровни языка. – М.: Наука, 1969. – С.78-89.
30. Мячкоўская Н. Пра магію літар, —азбучныя войны|| і арфаграфічныя забабоны // Культура. – 1999. – 16-22 студз. – С.14.
31. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
32. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
33. Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
34. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.111-117.
35. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.176-184.
36. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.167-182.
37. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
38. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.

39. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
40. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.
41. Яновіч А.І. Станаўленне графічнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы новага перыяду // Бел. лінгвістыка. – 1987. – Вып. 31. – С.16-23.

Практычныя заняткі № 7.
Арфаграфія, яе прадмет і задачы
План практычных заняткаў

3. Сувязь беларускай арфаграфіі з фанетыкай. Асноўныя тэрміны: апорнае напісанне, арфаграма, арфаграфічная памылка і іншыя.
4. Асноўныя прынцыпы беларускай арфаграфіі: фанетычны і фанематычны (марфалагічны), традыцыйныя і дыферэнцыйныя напісанні.

Літаратура

21. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
22. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.49-50.
23. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
24. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
25. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
26. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
27. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
28. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
29. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаланалогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
30. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – С.5-29.
31. Мячкоўская Н. Пра магію літар, —азбучныя войны|| і арфаграфічныя забабоны // Культура. – 1999. – 16-22 студз. – С.14.
32. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
33. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
34. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.
35. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
36. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.

37. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
38. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
39. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
40. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
41. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.
42. Яновіч А.І. Станаўленне графічнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы новага перыяду // Бел. лінгвістыка. – 1987. – Вып. 31. – С.16-23.

Практычныя заняткі № 8. **Правапіс галосных** ***План практычных заняткаў***

3. Правілы правапісу галосных, заснаваныя на фанетычным прынцыпе. Адхіленні ад фанетычнага прынцыпу ў правапісе галосных.
4. Фанематычныя і традыцыйныя напісанні галосных.

Літаратура

18. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
19. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
20. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
21. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
22. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
23. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
24. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
25. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
26. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
27. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165
28. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
29. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
30. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.

31. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
32. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
33. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
34. Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
35. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
36. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.

Практычныя заняткі № 9. Правілы зычных *План практычных заняткаў*

3. Правілы правапісу зычных, заснаваныя на фанематычным прынцыпе.
4. Правілы зычных паводле фанетычнага прынцыпу.

Літаратура

21. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
22. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.49-50.
23. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
24. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
25. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
26. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
27. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
28. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
29. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
30. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
31. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165
32. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
33. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
34. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.

35. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
36. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
37. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
38. Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
39. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
40. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
41. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.
42. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.

Практычныя заняткі № 10.

Прынцыпы і правілы напісання слоў злітна, асобна праз злучок.

План практычных заняткаў

4. Напісанні назоўнікаў, прыметнікаў, прыслоўяў.
5. Ужыванне вялікай літары.
6. Напісанні абрэвіатур, умоўных скарачэнняў.

Літаратура

21. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
22. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.49-50.
23. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета, 1987. – С.6-40.
24. Бурак Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
25. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.86-97.
26. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
27. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
28. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. – 160 с.
29. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
30. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
31. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: Спрэчныя пытанні: Дапам. – Гродна: ГрДУ. – 2002. – С.146-165

32. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
33. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
34. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.
35. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
36. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.118-162.
37. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.185-203.
38. Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
39. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – С.187-208.
40. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
41. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.
42. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
43. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. – 3-е выд., выпр. – Мн.: Выш. шк., 1989. – С.48-62.

Практычныя заняткі № 11.
Лексікаграфія як раздзел мовазнаўства
Тэматыка практычных заняткаў

1. Прадмет і задачы лексікаграфіі.
2. Тэарэтычная і практычная лексікаграфія.
3. Асноўныя тыпы слоўнікаў.
4. Структура слоўнікавых артыкулаў.

Літаратура

12. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
13. Беларуская мова: Энцыклапедыя / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: БелЭН, 1994. – С. 293-294.
14. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
15. Кузьміч Л.П. Аб узаемадзеяння фальклорнай і нарматыўнай лексікі / Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: Нар. асвета. 1994. – С. 20-24.
16. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Пад рэд. А.Я. Баханькова. – Мн.: Навука і тэхніка, 1994. – С. 392-407, 436-445.
17. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 43-50.

18. Ляшчынская В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: Вучэб. дапам. – Мн.: РІВШ БДУ, 2001. – С. 169-248.
19. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
20. Плотнікаў Б.А. Беларускае слоўніцтва. – Мн., 2003. – 168 с.
21. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік – Гродна: ГрДУ, 2001. – С. 105-110.
22. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
23. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.

Практычныя заняткі № 12.
Фразеаграфія сучаснай беларускай мовы.
Тыпы і метамова слоўнікаў
Тэматыка практычных заняткаў

1. Прадмет і задачы фразеаграфіі.
2. Слоўнікі фразеалагізмаў. Структура слоўнікавых артыкулаў.

Літаратура

1. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
2. Беларуская мова: Энцыклапедыя / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: БелЭН, 1994. – С. 293-294.
3. Зборнік тэкстаў для лінгвістычнага аналізу: для студэнтаў філал. фак. / аўт.-склад.: З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2005. – 259 с.
4. Кузьміч Л.П. Аб узаемадзеяння фальклорнай і нарматыўнай лексікі / Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: Нар. асвета. 1994. – С. 20-24.
5. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы / Пад рэд. А.Я. Баханькова. – Мн.: Навука і тэхніка, 1994. – С. 392-407, 436-445.
6. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – С. 43-50.
7. Ляшчынская В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: Вучэб. дапам. – Мн.: РІВШ БДУ, 2001. – С. 169-248.
8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
9. Плотнікаў Б.А. Беларускае слоўніцтва. – Мн., 2003. – 168 с.
10. Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік – Гродна: ГрДУ, 2001. – С. 105-110.
11. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
12. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ МОВА

**Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія.
Лексікаграфія. Фразеаграфія**

Пытанні да заліку

1. Беларуская мова як найважнейшы элемент культуры, як фактар нацыянальнай самасвядомасці.
2. Сучасная беларуская літаратурная мова: тэрмін і паняцце.
3. Беларуская літаратурная мова і тэрытарыяльныя дыялекты.
4. Сацыяльная і функцыянальная дыферэнцыяцыя беларускай нацыянальнай мовы.
5. Паходжанне беларускай мовы і асноўныя этапы яе развіцця.
6. Беларуская мова як прадмет тыпалагічнай і генетычнай класіфікацыі.
7. Прырода мовы, яе сутнасць і функцыі ў грамадстве. Беларуская мова і ідэалогія.
8. Беларуская мова як аб'ект навуковага вывучэння.
9. Асаблівасці функцыянавання беларускай мовы на сучасным этапе.
10. Фанетычны ўзровень мовы. Прадмет, задачы курса фанетыкі. Практычнае значэнне фанетыкі. Сувязь з лінгвістычнымі і нелінгвістычнымі дысцыплінамі.
11. Адметныя фанетычныя рысы беларускай мовы ў параўнанні з рускай мовай.
12. Члененне моўнай плыні. Асноўныя фанетычныя адзінкі.
13. Гукі. Іх спецыфіка і аспекты вывучэння.
14. Галосныя і зычныя гукі: артыкуляцыйныя, акустычныя і функцыянальныя адрозненні паміж імі.
15. Карэляцыя цвёрдых – мяккіх зычных у беларускай мове.
16. Карэляцыя звонкіх – глухіх зычных у беларускай мове.
17. Карэляцыя шыпячых і свісцячых, выбухных і афрыкат.
18. Артыкуляцыйная класіфікацыя зычных у сучаснай беларускай мове.
19. Артыкуляцыйная класіфікацыя галосных у сучаснай беларускай мове.
20. Артыкуляцыйная база сучаснай беларускай мовы.
21. Гукавыя змены ў сучаснай беларускай літаратурнай мове.
22. Камбінаторныя фанетычныя змены ў беларускай мове.
23. Асіміляцыя і дысіміляцыя. Іх віды ў залежнасці ад напрамку, месца ўздзеяння гукаў, характару змен і выніку.
24. Фанетычныя змены, заснаваныя на прынцыпах асіміляцыі і дысіміляцыі. Гістарычная абумоўленасць гэтых працэсаў.
25. Пазіцыйныя чаргаванні зычных у беларускай мове.
26. Пазіцыйныя чаргаванні галосных у беларускай мове.
27. Гістарычныя чаргаванні зычных у сучаснай беларускай літаратурнай мове. Іх гістарычная абумоўленасць.
28. Націск як суперсегментная адзінка: прырода, тыпы, пазіцыя ў слове, функцыі.
29. Інтанацыя і яе функцыі. Тыпы і стылі вымаўлення.
30. Склад як вымаўленчая адзінка. Асноўныя тэорыі склада. Складападзел.

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ МОВА

**Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія.
Лексікаграфія. Фразеаграфія**

Экзаменацыйныя пытанні

1. Беларуская мова як найважнейшы элемент культуры, як фактар нацыянальнай самасвядомасці.
2. Сучасная беларуская літаратурная мова: тэрмін і паняцце.
3. Беларуская літаратурная мова і тэрытарыяльныя дыялекты.
4. Сацыяльная і функцыянальная дыферэнцыяцыя беларускай нацыянальнай мовы.
5. Паходжанне беларускай мовы і асноўныя этапы яе развіцця.
6. Беларуская мова як прадмет тыпалагічнай і генетычнай класіфікацыі.
7. Прырода мовы, яе сутнасць і функцыі ў грамадстве. Беларуская мова і ідэалогія.
8. Беларуская мова як аб'ект навуковага вывучэння.
9. Асаблівасці функцыянавання беларускай мовы на сучасным этапе.
10. Фанетычны ўзровень мовы. Прадмет, задачы курса фанетыкі. Практычнае значэнне фанетыкі. Сувязь з лінгвістычнымі і нелінгвістычнымі дысцыплінамі.
11. Адметныя фанетычныя рысы беларускай мовы ў параўнанні з рускай мовай.
12. Члененне моўнай плыні. Асноўныя фанетычныя адзінкі.
13. Гукі. Іх спецыфіка і аспекты вывучэння.
14. Галосныя і зычныя гукі: артыкуляцыйныя, акустычныя і функцыянальныя адрозненні паміж імі.
15. Карэляцыя цвёрдых – мяккіх зычных у беларускай мове.
16. Карэляцыя звонкіх – глухіх зычных у беларускай мове.
17. Карэляцыя шыпячых і свісцячых, выбухных і афрыкат.
18. Артыкуляцыйная класіфікацыя зычных у сучаснай беларускай мове.
19. Артыкуляцыйная класіфікацыя галосных у сучаснай беларускай мове.
20. Артыкуляцыйная база сучаснай беларускай мовы.
21. Гукавы сімвалізм. Алітэрацыя. Асананс.
22. Гукавыя змены ў сучаснай беларускай літаратурнай мове.
23. Камбінацыйныя фанетычныя змены ў беларускай мове.
24. Асіміляцыя і дысіміляцыя. Іх віды ў залежнасці ад напрамку, месца ўздзеяння гукаў, характару змен і выніку.
25. Фанетычныя змены, заснаваныя на прынцыпах асіміляцыі і дысіміляцыі. Гістарычная абумоўленасць гэтых працэсаў.
26. Пазіцыйныя чаргаванні зычных у беларускай мове.
27. Пазіцыйныя чаргаванні галосных у беларускай мове.
28. Гістарычныя чаргаванні зычных у сучаснай беларускай літаратурнай мове. Іх гістарычная абумоўленасць.
29. Націск як суперсегментная адзінка: прырода, тыпы, пазіцыя ў слове, функцыі.
30. Інтанацыя і яе функцыі. Тыпы і стылі вымаўлення.
31. Прадмет і задачы арфаэпіі. Паняцце вымаўлення.
32. Гісторыя фарміравання беларускай арфаэпіі.
33. Арфаэпія зычных у моцных і слабых пазіцыях.
34. Арфаэпія галосных у моцных і слабых пазіцыях.
35. Арфаэпія галосных і зычных у словах іншамоўнага паходжання.
36. Арфаэпічная варыянтнасць і яе прычыны. Стылі вымаўлення.
37. Адхіленні ад літаратурнага вымаўлення, іх прычыны.
38. Склад як вымаўленчая адзінка. Асноўныя тэорыі склада. Складападзел.
39. Фаналогія як раздзел мовазнаўства. Сувязь з граматыкай. Асноўныя адзінкі фаналогіі.
40. Гукі маўлення і гукі мовы. Паняцце фанемы. Функцыі фанем.
41. Алафоны. Варыянты і варыяцыйныя фанемы. Архіфанема. Гіперфанема.
42. Фаналагічная сістэма беларускай мовы. Асноўная і перыферычная фаналагічныя падсістэмы.

43. Фанема ў трактоўцы розных фаналагічных школ.
44. Няпарныя па глухасці-звонкасці з пункту погляду фанетыкі і фаналогіі.
45. Зацвярдзелыя зычныя з пункту погляду фанетыкі і фаналогіі.
46. Падоўжаныя зычныя з пункту погляду фанетыкі і фаналогіі.
47. Прыстаўныя зычныя і галосныя з пункту погляду фанетыкі і фаналогіі.
48. Прадмет і задачы графікі. Гісторыя беларускай графікі.
49. Прынцыпы беларускай графікі.
50. Суадносіны паміж гукамі і літарамі ў беларускай мове.
51. Функцыі раздзяляльных знакаў. Алфавіт. Нялітарныя графічныя сродкі сучаснай беларускай мовы.
52. Арфаграфія, яе прадмет і задачы. Асноўныя тэрміны і паняцці. Сувязь з іншымі раздзеламі мовазнаўства.
53. Прынцыпы беларускай арфаграфіі.
54. Правапіс зычных і галосных паводле фанетычнага прынцыпу.
55. Правапіс зычных і галосных паводле фанематычнага прынцыпу.
56. Традыцыйныя і дыферэнцыйныя напісанні слоў у беларускай мове.
57. Гісторыя фарміравання беларускай арфаграфіі.
58. Напісанне слоў разам, асобна, праз злучок.
59. Правапіс вялікай літары.
60. Правілы пераносу і скарачэння слоў.
61. Правапіс марфем.
62. Арфаграфія запазычаных слоў у беларускай мове.
63. Пытанні беларускага правапісу ў першай палове XX стагоддзя.
64. Праблемы беларускай арфаграфіі ў другой палове XX – пачатку XXI стагоддзя.
65. Новая рэдакцыя правілаў беларускай арфаграфіі.
66. Беларуская лексікаграфія. Прадмет і задачы.
67. Асноўныя складнікі беларускай лексікаграфіі.
68. Фразеаграфія як раздзел мовазнаўства. Прадмет, задачы, асноўныя фразеалагічныя слоўнікі.

2 семестр

Праблемы арфаграфіі на старонках сучаснага беларускага перыядычнага друку

Падрыхтуце і напішыце навуковы даклад на тэму: *“Праблемы арфаграфіі на старонках сучаснага беларускага перыядычнага друку”* (“Звязда”, “Наша слова”, “Наша ніва”, “Рэспубліка”, “Народная газета”, “Настаўніцкая газета”, “Культура”, “Беларускі час” і інш.; часопіса “Роднае слова”, “Полымя”, “Малодосць”, “Неман”, “Беларуская мова і літаратура” і інш. - на выбар) за перыяд з 2000 па 2011 гг.

**Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікаграфія.
Фразеаграфія**

Прамежжавы залік

1 семестр

Тэма: Спосабы класіфікацыі гукаў. Паняцце аб артыкуляцыйнай і акустычнай класіфікацыях гукаў. Зычныя і галосныя гукі

Пытанні

1. Артыкуляцыйная класіфікацыя зычных: падзел іх на групы паводле голасу і шуму, месца і спосабу ўтварэння, адсутнасці/наяўнасці дадатковай артыкуляцыі.
2. Санорныя і шумныя (звонкія і глухія).
3. Губныя (губна-губныя і губна-зубныя) і язычныя: пярэднеязычныя (зубныя і пярэднепаднябенныя), сярэднеязычныя (сярэднепаднябенныя), заднеязычныя (заднепаднябенныя).
4. Змычныя (выбухныя), шчылінныя (фрыкатыўныя), змычна-шчылінныя (афрыкаты, злітныя), змычна-праходныя.
5. Цвёрдыя і мяккія зычныя.
6. Артыкуляцыйная класіфікацыя галосных гукаў. Галосныя лабіялізаваныя і нелабіялізаваныя. Галосныя верхняга, сярэдняга і ніжняга пад'ёму. Галосныя пярэдняга, сярэдняга і задняга рада.
7. Адметнасць артыкуляцыйнай базы беларускай мовы (агульная ненапружанасць органаў маўлення, высокі пад'ём языка, схільнасць да моцнай палаталізацыі адных гукаў і вялярызацыі другіх).

Літаратура

35. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
36. Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – С.45-48.
37. Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.57-60.
38. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
39. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для філфакаў ВНУ. – Мн.: Выш. шк., 1984. – С.60-99.
40. Падлужны А.І. Біялагічныя і сацыяльныя аспекты гукавога ладу мовы. // Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
41. Падлужны А.І., Барышнікава К.К. Эксперыментальна-фанетычныя даследаванні ў Беларусі // Беларуская лінгвістыка. – 1974. – Вып. 5.
42. Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
43. Падлужны А.І. Нарыс акустычных фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.

- 44.Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
- 45.Расторгуев Б.П. Окно в мир звуков. – М.: Знание, 1978. – 144 с.
- 46.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149.
- 47.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1995. – С.35-41.
- 48.Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2001. – С.36-41.
- 49.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн.: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 50.Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – С.63-94.

2 семестр

Тэма: Графіка, яе прадмет і задачы

Пытанні

1. Прадмет і задачы графікі
2. Алфавіт і іншыя графічныя сродкі. Іх гісторыя ў беларускай мове.
3. Принципы беларускай графікі.
4. Шматзначнасць і адназначнасць літар.
5. Недахопы беларускай графікі з пункту погляду яе эканомнасці.

Заданне

Запішыце невялікія тэксты на беларускай, рускай, украінскай і польскай мовах. Вызначце асаблівасці беларускага алфавіта ў параўнанні з рускім, украінскім і польскім.

Літаратура

- 42.Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
- 43.Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мн.: БелЭн, 1994. – 655 с.
- 44.Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
- 45.Бурак Л.І. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. для студэнтаў-завочнікаў. – 2-е выд., дапрац. – Мн.: Выш. шк. – 1985. – С.80-85.
- 46.Выгонная Л.Ц. Ад гука да літары. – Мн.: Нар. асвета, 1991. – 78 с.
- 47.Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
- 48.Куліковіч У.І. Лінгвістычныя погляды У. Дубоўкі: інтэрлінгвістычны, графіка-арфаграфічны і лексічны аспекты. Дысртацыя на атрыманне ... канд. філал. навук. – Мн., 2001. – С.40-44.
- 49.Макарова Р.В. Понятие графики и графемы. // В кн.: Система и уровни языка. – М.: Наука, 1969. – С.78-89.

50. Мячкоўская Н. Пра магію літар, —азбучныя войны|| і арфаграфічныя забабоны // Культура. — 1999. — 16-22 студз. — С.14.
51. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. — 672 с.
52. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. — Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. — 144 с.
53. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / Я.М. Камароўскі, В.П. Красней, У.М. Лазоўскі і інш. — 2-е выд., дапрац. і дап. — Мн.: Выш. шк., 1995. — С.111-117.
54. Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. — 3-е выд., дапрац. і дап. — Мн.: Выш. шк., 1993. — С.176-184.
55. Сямешка Л.І. Беларуская мова: Вучэб. дапам. — Мн.: Сучаснае слова, 1999. — С.167-182.
56. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. — Мн.: Універсітэцкае, 1996. — 654 с.
57. Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. — Мн.: Універсітэцкае, 1995. — 271 с.
58. Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. — Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. — С.96-106.
59. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. — 3-е выд., выпр. — Мн.: Выш. шк., 1989. — С.48-62.
60. Яновіч А.І. Станаўленне графічнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы новага перыяду // Бел. лінгвістыка. — 1987. — Вып. 31. — С.16-23.

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ МОВА

Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія.
Лексікаграфія. Фразеаграфія

КАНТРАЛЮЕМАЯ САМАСТОЙНАЯ РАБОТА СТУДЭНТАЎ

1 семестр

КСРС-1

БЕЛАРУСКАЯ МОВА ЯК ПРАДМЕТ ВЫВУЧЭННЯ

Адкажыце пісьмова на наступныя пытанні:

1. Як класіфікуюцца мовы свету ў залежнасці ад генетычных сувязей, ступені роднасці?
2. Якое месца на лінгвістычнай карце свету займае беларуская мова?
3. Як звязаны мова і культура?
4. Як вы разумееце тэрмін '*сучасная беларуская мова*'.
5. Раскрыйце сутнасць тэрмінаў '*індаеўрапейская мова-аснова*', '*усходнеславянская мова*', '*беларуская нацыянальная мова*', '*беларуская літаратурная мова*'.
6. Пералічыце вядомыя вам усходнеславянскія пісьмовыя помнікі.
7. Назавіце імёны нашых суайчыннікаў, з якімі звязаны "залаты век" у гісторыі беларускай літаратуры, культуры і мовы.
8. Пералічыце асноўныя характарыстыкі літаратурнай мовы ў параўнанні з дыялектнай мовай.
9. Назавіце асноўныя дыялекты на тэрыторыі Беларусі. Укажыце іх асаблівасці.
10. Назавіце і ахарактарызуйце раздзелы мовазнаўства.

КСРС-2

ГІСТАРЫЧНЫЯ ЭТАПЫ РАЗВІЦЦА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Якія этапы перадагісторыі і гісторыі беларускай мовы звязаны з наступнымі датамі? Запоўніце табліцу.

Даты	Падзеі
III-I тысячагоддзе да н.э.	
IV стагоддзе н.э.	
VI-VIII стст. н.э.	
988 г.	
1517 г.	
1522 г.	
1529, 1566, 1588 гг.	
1569 г.	
1696 г.	
1795 г.	
1840 г.	
1905-1906 гг.	
1918 г.	
1926 г.	
1933 г.	
1938 г.	
27 студзеня 1990 г.	
15 сакавіка 1994 г.	
14 мая 1995 г.	

КСРС-3

АРТЫКУЛЯЦЫЙНАЯ КЛАСІФІКАЦЫЯ ЗЫЧНЫХ ГУКАЎ

1. Да наступных тэрмінаў падбярыце абсалютныя сінонімы. Прывядзіце прыклады.

Тэрміны	Сінонімы	Прыклады
губна-губныя		
дрыжачыя		
альвеаларныя		
шчылінныя		
выбухныя		
бакавыя		
прыцёртыя		
змычна-шчылінныя		
губна-зубныя		

2. Якімі артыкуляцыйнымі характарыстыкамі адрозніваюцца наступныя гукі: [л] і [л'], [д] і [т], [п] і [п'], [м] і [ц], [ф] і [х], [к] і [γ]?

3. Апішыце артыкуляцыю пры вымаўленні гукаў, што ўваходзяць у састаў слоў:

Дзень	
Ноч	
Верх	
Ніз	
Фарба	
Горад	
Ганак	

4. Спішыце тэкст, раскрываючы дужкі і ўстаўляючы прапушчаныя літары і знакі прыпынку. Вызначце стыль тэксту і тып маўлення. Затранскрыбіруйце 1 і 2 абзацы тэксту. Ахарактарызуйце зычныя гукі ў падкрэсленых словах.

За ..окнамі яшчэ (як)след не развіднела. На двар.. проста снежная круг..верць! Гуляе вец..р м..целіца намятае сумёты ўздоў.. вуліц сыпле жменьамі снег (ва,у) ўсе куткі куды можа дапас..ці. Снег сыплецца нават на падакон..ікі ад двар.. палавіна шыб (з,с)нізу ўжо закрыта.

А тут у светл..м прасторн..м цёпл..м ад батарэй клас..е так здорава. На падлозе каля сц..ны на шафах (у)версе і на двух падакон..іках стаяць вазоны розных д..кара(ці,ты)ўных раслін. Н..звыкла бачыць што яны такія зялёныя по..ныя жыцця калі за ..акном самы разгул снежня. Ц..вігуць чырвоны.. і белы.. герані кактус як скручаны ў клубок з..лёны вожык таксама набрыняе (з,с)верху тоўстай пупышкаю з якой з'явіцца адзіная в..лікая кветка фікусы ра..валілі сва.. лакаваныя то..стыя лісты-лапухі і не дбаюць пра зіму.

Се..цца са стол.. дзён..ае св..тло. Адна (з,с) л..мпаў круху па..мігвае і гудзе манатон..а аднастайна (з,с)ліваючыся з гол..сам наста..ніцы.

Эл..а Іванаўна прах..джваецца між радоў і (ды,дзі)ктуе

(Це,Тэ)рыторыя наш..й Беларусі займае плошчу роўную дзвесц.. сем.. і шэсць дз..сятых квадратных кіл..метраў.

Ад яе роўнага голас.. ад ц..пла св..тла ад з..ляніны вазонаў пануе ў клас..е нейкі сон..ы настрой. А..чуванне такое што поры год.. з..мяшаліся і тут у клас..е заблукала лета. Кавалач..к лета абмежаваны ч..тырма сценамі. І ад ..этага так(сама) лё..ка радас..на на душ.. і на сам..й справе будзе(ж) яно некалі лета!
(А.Федарэнка)

ЗМЕНИ ГУКАЎ У МОЎНАЙ ПЛЫНІ. АКЦЭНТАЛОГІЯ

1. Выпішыце нумары пар слоў, якія адрозніваюцца пры дапамозе націску сваім лексіка-граматычным значэннем.

1. кава'лі - кавалі'	3. ма'залі - мазалі'
2. па'ліць - палі'ць	4. на'сып - насы'п

2. Выпішыце нумары толькі тых пар слоў, у якіх другое слова адпавядае акцэнталагічнай норме беларускай літаратурнай мовы.

1. табу' - табу	3. нікуды' - ніку'ды
2. на 'сціл - насці'л	4. на'спех - наспе'х

3. Выпішыце нумары толькі тых пар слоў, у якіх два словы з'яўляюцца нарматыўнымі акцэнталагічнымі дублетами.

1. фее'рыя - фееры'я	3. ха'бар - хаба'р
2. узгадава'ны - узгадо'ваны	4. цві'лы - цвілы'

4. Выпішыце нумары слоў, у якіх націск пастаўлены няправільна.

1. фу'рман	3. шкля'ны
2. тавары'скі	4. крапі'ва

5. Выпішыце нумары слоў, у якіх ёсць два націскі.

1. вялікагаловы	3. каменяломня
2. велікарослы	4. каменедрабілка

6. Выпішыце нумары слоў з першым націскным складам.

1. камбала	3. карыес
2. удалы	4. інсульт

7. Выпішыце нумары слоў з другім націскным складам.

1. дасуха	3. анапест
2. затычка	4. камбайнер

8. У кожным радзе вызначце адзін “лішні” тэрмін. Запішыце яго нумар.

А	1. гук; 2. інтанацыя; 3. фанетычнае слова; 4. склад
Б	1. лёгка; 2. бронхі; 3. гартань; 4. трахеі
В	1. зубы; 2. мяккае паднябенне; 3. язык; 4. губы

9. Выпішыце нумары слоў з выбухным гукам [г].

1. газета	3. Вялікдзень
2. мазгі	4. гвалт

10. Выпішыце нумары слоў, у якіх колькасць зычных і галосных гукаў супадае.

1. Маямі	3. тэлефон
2. арфаэпія	4. дзядуля

1.		6.	
2.		7.	
3.		8.	А - , Б - , В -
4.		9.	
5.		10.	

СКЛАД І СКЛАДАПАДЗЕЛ

1. Вызначце межы складападзелу.

Перад спалучэннем зычных	Паміж спалучэннем зычных
1	2

1. акно	14. вакзал
2. месца	15. горка
3. норма	16. двойка
4. карта	17. трактар
5. звязда	18. разлад
6. вёдры	19. пошга
7. снайпер	20. кайма
8. позна	21. годнасць
9. квартал	22. санкі
10. сакрэт	23. сейбіт
11. бальзам	24. дошка
12. лектар	25. добры
13. каўнер	

2. Спішыце тэкст, афармляючы яго згодна з арфаграфічнымі і пунктуацыйнымі правіламі.
Зрабіце аналіз складовай структуры падкрэсленых слоў.

(На)нач яшчэ больш націснуў мароз.

Сц.мнела яму ўж.. ў лесе стала адразу шэра аж замітусілася (ў)ваччу. Цёмная слі.кая смуга павісла і вісела над дарогай (не)дастаючы снег.. У небе выразаўся маладзік ву..кі ..жаты серп наліўся агнём і ярка блі..чаў (з,с)лева (ў)гары над самым лесам аж балелі ад яго ..очы. Для маладзіка скакала маленькая зорка ..остранькая як іголачка а во..даль стаяў в..лікі даставаў аж да самай з..млі шырокі ў д..ве паласы жоўтую і сінюю круг на вец..р.

Лес за абочынамі быў цёмны а (ў)перадзе во..даль ад дарогі дарога павар..чвала (ў)права чорны як сажа. Аб..інеў конь спачатку паб..лела грыва пасля ён зб..леў увесь бы хто ўзяў (у,уэ)кінуў яму на спіну абрус. Было відаць як абраслі іне..м аглоблі загнутыя (с,з)пераду палазы ў вазку і сена што (з,с)бігае л..жала (ў)перадку заб..лелася стала як вата. Конь дыхаў парай ш..рокая белая паласа паўзла (з,с)пад аглабель аж на абочыну с..лалася на снег. З дарогі ц..гнула настылай вільгац..ю аднекуль пахла сырм дрэвам сасной і распаранай кастрыцай як з лаз..ні дзе сушаць перад мяцём лён.

Ратушняк сядзеў ц..пер ў вазку ўціснуўшыся ў куток у разгоенае сена і намораны дыхаў з с..бе (не)могучы адсапнуцца. Сорак пяць гадоў прас..трэленыя (на)скрозь лё..кія (у,ў)цякаў папаўшыся (ў)пачатку вайны ў палон.

На каўн..ры рас..таў іней і аўчына мокрымі доўгімі пасмамі ліпла да шчок. У пл..чах там дзе ён ц..пер прыціснуўся ў ва..ку да сена стала цёпла нібы(та) прыхінуўся ў канторы спінай да напаленай гру..кі. А..чуў як вянуць рукі хацелася спаць. Тады ён пакінуўшы на каленях на кажу(ху,се) рукавіцы вялікія байкавыя на ваце з (д,дз)в(ю,у)ма пальцамі салда(тс,ц)кія цёр далонямі ..очы доўга аж пакуль яны не забалелі і ў іх не пайшлі чырвоныя кругі. Пасля зрабілася ўсяму цёпла і павяла (ў)ніз г..лава. Ён пачуў што спіць. Падняўшыся тады і стаўшы на калені ён а..вязаў (у)перадку ад загнутага полаза лейцы і стаў тузаць за іх паганяючы каня. Калі конь на роўным цвёрдым сне(гу,зе) пабег трушком ён нагнуўся чуць (не)выкуліўшыся з вазка і ўхапіўшы друзак халоднага збігага снег.. у каня (з,с)пад капыта рас..цёр яго ў далонях і стаў мачыць ..очы. Падумаў што на морозе гэта не паможа што так можна толькі памарозіць шчокі. Успомніў тады не спіць другую ноч воз..ме і зваліцца на морозе з ног.

(І.Пташнікаў)

2 семестр

КСРС-1

СІСТЭМА ЗЫЧНЫХ ФАНЕМ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

*Спішыце тэкст, афармляючы яго згодна з арфаграфічнымі і пунктуацыйнымі правіламі.
Вызначце стыль тэксту і тып маўлення, абгрунтуйце ваша меркаванне.*

Затранскрыбіруйце тэкст.

Ахарактарызуйце пазіцыі зычных фанем у падкрэсленых словах.

До..дж лупцуе трэц..ія суткі. Сыпле перагонамі то супако..ваецца быццам бы то спахопл..ваецца і ў..чынае далдоніць ды такі спорны што лужыны ўскіпаюць ад бурбалак што руччы цякуць пенныя. З дах.. тады цуркамі цурбоніць. Асабліва моцны струмень бухторыць ля вугл.. дзе пад навешаным жала..ком размочваецца перапоўненая дубовая бочачка.

Хтос..ці а..чыняе і асцярожна захляп..вае сенцы валіць м..цёлку топч..цца на..обмацак шнарыць рукой аблэпвае ..ушак знаходзіць клямку л..скоча ёй.

Дзень добры Сц..панавіч паказваецца Васіліна.

Адам галавой ківае здароў.

Ну і до..дж папраўляе жанчына мокрую пасмачку валасоў што выбіваецца (з,с)пад башлыка. Не было не было дачакаліся. Чэша с..чэ канца не відно. Лішні ўжо. Крыў Божа яшчэ трохі пахлябешча натворыць гніл..я.

Ага бы прымушаюць выціскае Богуш і зноў сцінае ..усны хмурыць бров.. .

Настрой ягоны заўважае госц..я.

Чаго нац..церыўся? (Не)вясёлы чаго цікавіцца.

Гаспадар махае рукой не пытай.

Не рады мне распальвае Васіліну. Ай-яй! То сватаўся. Заліваў – абагулімся будзем жыць. І на табе! Затуманіў дурной бабе макаўку. Тая і паверыла. Паспадзявалася – праўда! Ажно дулю вакол м..зенца абвёў. Прызнаваць не жадае. Зачужаўся. Зыркае бы сыч. Нават сесці не запрасіць.

Дык прахо..ь устае Адам.

Спахпіўся. Дзякуй! Ласкава сустракаеш. Зусім забыў мяне. Мае за(тое) не высахлі мазгі. Я ўспомніла. Чакала чакала дый не вытрывала прыкапыціла. Малака прыпёрла апускае д..рмацінавую сумку. Думаю пахлебча кавалер. Сваёй жа дойніцы не мае. Але дарэмна старалася. (Не)патрэбны яму мой клопат.

(Не,Ня)праўда пакутліва крывіцца Адам. Хто сказаў?

(Л.Калодзежны)

СІСТЭМА ГАЛОСНЫХ ФАНЕМ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Спішыце тэкст, афармляючы яго згодна з арфаграфічнымі і пунктуацыйнымі правіламі. Вызначце стыль тэксту і тып маўлення, абгрунтуйце ваша меркаванне.

Затранскрыбіруйце тэкст.

Ахарактарызуйце пазіцыі галосных фанем у падкрэсленых словах.

Калі з л..сной цемрадзі за г..лаву і плечы перастала чапляцца гол..е Фёдар зразумеў што конь мусіць у..біўся на шырэйшую дарогу. Куды вяла тая дарога было (не)вядома але ён не спыняў каня. Усё (ж) тут ехаць был.. куды зручней чым праз хвойнік ці зарас..нікі. Ён толькі трымаўся на кані н..зручна н..звыкла без с..дла і страмёнаў бы падлета адною рукой а..чаперваў кароткі хамлак конскай грывы а другой трымаў повад. Хаця мог бы і не трымаць (усё)роўна кіраваць тут не было куды. Ён хацеў як найху..чэй выбрацца з лес.. хоць і разумеў што ў полі будзе горш чым у лес.. . Тым болей што неўзабаве пачало с..вітаць заяс..нелася неба (у)гары св..тлявай паласой між хвойнага в..ршал..я. Пад гэтай паласой ён і ехаў звыкла ўслухоўваючыся ў лесавыя шолахі і гукі. Хаця гукаў было (не)шмат у хваёвых нетрах (не)дужа любілі вадзіцца птушкі іхнія с..вітальныя с..певы гучалі ц..пер у ін..шых мяс..цінах. Фёдар коратка пашкадаваў што не пас..пеў поначы выехаць у поле каб заспець зоркі. (У)ранку без зорак не з..арыентуешся. Усё ж м..сціна (не)знаёмая а ў вёску яму патыкацца нельга. Асабліва тут у прылесным раёне. Вось жа ўлезлі дык улезлі бітыя дурні каторы раз з а..чаем падумаў ён.

Перш чым выбе..чы ў поле дарога спусцілася ў (не)глыбокі раўчук з ручаём і багністым берагам у якім траха не загру(с, з) конь. Коннік ледз..ве ўтрымаўся на ім калі той н..ўклюдна кідаўся (ў)бакі хлэпаючы нагамі ў твані. Але затым стала суха конь рухава выбра..ся на раўнейшае. Як (з, с)боч дарогі скончыліся чэзлыя кусцікі Фёдар убачыў жытное поле што ад самага лес.. ..мкнула на пакаты пагорак. Жытцо было так сабе месцамі гусцейшае а (з)большага рэдзенькае (мала)ўра..айнае. Але і гэтае красавала ў сваю пару ведама ж хацела жыць. Каб (на)лета радзіць. Як і ўсё жывое.

Конік яго пакуль(што) ратаваў тое праўда. Здалося Фёдару разам з ім усё ўслухо..ваўся ў навакол..е чуйна стрыгучы кароцен..кімі ..острымі ..ушкамі. Але во тыя ..ушкі трывожна настырчыліся Фёдар зірнуў (ў)бок за жытнёвым пагоркам паказаліся некалькі стрэхаў з комінамі там была вёска.

(В.Быкаў)

КСРС-3

АРФАГРАФІЯ: ПРАДМЕТ І ЗАДАЧЫ. ПРАВАПІС ГАЛОСНЫХ

1. Запішыце словы па-беларуску.

канцелярыя		шляпа		веранда	
інтэлігенцыя		агрегат		інтэлект	
предпрыяццё		почерк		засяданне	
крестыны		дрезына		Валентына	
жэстыкуляцыя		эмбарго		абсуджаць	
чэрніла		кредыт		сердэчны	
говядзіна		месяц		душысты	
снабжэнец		долг		элегантна	

мелкалесье		высокапарна	
взрывоопасны		огнеопасны	
высоконравесны		высокасортны	
высокакачэсны		длиннопольны	
дизелестроіцельны завод		вельікокняжэскі дворец	
вельіковозрасныя дзеткі		отдел горадскога благоеустраіства	
благораодны поступок		дровосек с дроваколам	

2. Выпішыце нумары тых словазлучэнняў, у якіх ёсць прыстаўныя галосныя ці зычныя.

1. Рос агурок, 2. старая вольха, 3. сарваць ігрушу, 4. пышны волас, 5. не ўлавіць імгненне, 6. вузкаватая дарога, 7. ірваць паперу, 8. добразычлівы гаспадар, 9. пауз аржанішча, 10. цягнуць волакам, 11. белавусы дзед, 12. гараць загон, 13. каляровай істужкі, 14. даглядаць агарод, 15. цёмны завулак, 16. імпазантная асоба, 17. вокладка кнігі, 18. прыехаў у аўторак, 19. закінуў вуду, 20. дзіцячы гоман, 21. ад амшары, 22. небяспечны вораг.

3. Устаўце патрэбнае спалучэнне галосных.

ад...зны	ф ... рверк	вегетар ... нец	в ... р	трыл ... н
ак ... ніды	акард ... ніст	андэгр ... нд	гел ... скоп	ід ... лаг
акс.... ма	аж ... таж	рэкр ... цыя	канфекц ... н	кампан ... н
альв ... ла	... наабмен	амфігр ... н	аўд ... нцыя	... зуйт

КСРС-4

ПРЫНЦЫПЫ НАПІСАННЯ. ПРАВАПІС ЗЫЧНЫХ

1. Устаўце патрэбную літару. Патлумачце.

небе....карысны	...дзяру	па....часціла	ні....чымніца
бя....'ядзерны	дэ....урбанізацыя	...чакацца	ра....шыць
....эканоміць	бя....шлюбны	цера....палосіца	...ымправізаваць
абя....'ёдаваны	рас....чоўкаць	ро....шукі	абя....шкодзіць
абя....шкодзіць	...шарэлы	цера....зерніца	...агітаваць
ра....ход	...джаліць	небя....грэшны	...нячэўку
ра....ыходзіцца	у....чаць	ро....чырк	...экрانیзаваць
ды....'юнкцыя	бя....чулы	у....ходні	ды....крэдытаваць
ды....гармонія	ра....чэсваць	у....жучыць	ды....асацыяцыя
ды....кваліфікацыя	у....чуванне	у....чунак	ра...жаць

2. Запішыце словы па-беларуску.

аккузатив		иммигрантский	
диссидент		корреспондентский	
пиццерия		демонетизация	
Брюссель		Сьерра-де-Гвадаррама	
динго		джиу-джитсу	
дактиль		дальневосточник	
рассада		джакартский	
пицца		аккомодация	
коллизия		лазский язык	
сюртук		сюрреализм	
диптих		коллоквиум	
кортик		двухспальный	
аккорд		аккордеон	
картинг		корреляция	
брутто		диспетчер	
коррида		серпантин	
рассол		аккуратист	
мадонна		блондинка	
ванна		натюрморт	

колхоз "Новая заря"	
уборку завершил	
мастера-универсалы	
они втроём	
белорусско-украинский	
лучи ультрафиолета	
шоу на подиуме	
светский раут	
вакуумная установка	

КСРС-5

ПРАВАПІС ВЯЛІКАЙ ЛІТАРЫ. ПРАВАПІС СЛОЎ ЗЛІТНА, АСОБНА, ПРАЗ ЗЛУЧОК

1. Патлумачце напісанне слоў разам, асобна, праз злучок.

сельска...гаспадарчы	Давыд.../г/арадок	з...па...над
Паўднёва.../у/сходняя Азія	гама...прамяні	заяц...бяляк
беларуска...іранскі	пед...універсітэт	не...ў...пару
літаратурна...мемарыяльны	перакаці...поле	не...ў...меру
сто...дваццаці...двух...мільённы	штаб...кватэра	рэзус...фактар
прафесіянальна...шкодны	Нотр...Дам	агляд...конкурс
стэрэа...фатаграфічны	цар...пушка	раб...фак
рыба...нуклеінавая кіслата	па...латыні	па...першае
панчошна...шкарпэткавы	як...ніяк	па...просту
рэлігійна...выхаваны	або...рабое	па...асобку
рэлігійна...культавы	паў...лімона	карт...бланш
опера...балетны	бія...механіка	
пагран...застава	да...зарэзу	
роўна...аддалены	з...размаху	

2. Запішыце па-беларуску з вялікай ці малой літары:

/г/олиаф		/г/осударственный /к/омитет по /ч/резвычайным /с/итуациям	
/з/наки /з/одиака		/н/ациональный /о/лимпийский /к/омитет	
/е/вангелие		/г/реческий /а/лфавит	
/п/риамурье		/о/рлеанская /д/ева	
/м/авзолей		/з/олотая /о/рда	
/с/ирокко		/к/оролевство /м/арокко	
9/м/ая		/о/лимпийский манеж	
/с/инагога		/с/еверное /п/олушарие	
/т/алмуд		/ш/тат /ю/жная /д/акота	
/т/орнадо		/ф/едерация /г/имнастики	
/э/рмитаж		/с/аксонская /ш/вейцария	

2. Часціца НЕ пішацца разам (1), асобна (2). Пастаўце адпаведную лічбу.

далёка /не/кепскі (...) дзень, /не/гледзячы (...) ні на што, /не/давучыцца (...) ў ВНУ,
/не/падумаўшы (...), вернецца /не/хутка (...), /не, ня/ трэба (...), /не/глыбокая затока
(...), /не/ запрошаны (...), але жаданы госць, выключна /не/ спрыяльнае (...) надвор'е,
/не/абгрунтаванае (...) абвінавачанне, /не/даўкамплектаваная (...) бібліятэка,
/не/спецыялісту (...) тут рабіць /не, ня/ма (...) чаго

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ ДА ВЫКАНАННЯ КАМП'ЮТАРНЫХ ТЭСТАЎ. ТРЭНІРОВАЧНЫЯ ЗАДАННІ

Раздзел 1. ФАНЕТЫКА. ФАНАЛОГІЯ

Анатацыя

Фанетыка з'яўляецца важным этапам у авалоданні сучаснай беларускай мовай. Курс арыентуе навуцэнцаў на выяўленне асноўных заканамернасцей фанетычнай сістэмы беларускай мовы, на ўсебаковае апісанне вуснага маўлення, знаёміць з тэндэнцыямі развіцця фанетычнай сістэмы беларускай мовы.

Фанетычныя звесткі складаюць аснову вуснага маўлення. На характарыстыкі гукаў, іх прыметы, мадыфікацыі, функцыянаванне ў маўленні звяртаецца асабліва ўвага. Гукавы бок мовы мае вялікую ролю ў працэсе камунікацыі, паколькі мінімальнай адзінкай фанетыкі з'яўляецца гук. Гук даследуецца з розных бакоў: акустычнага, артыкуляцыйнага, перцэптыўнага і функцыянальнага. У курсе звяртаецца ўвага на суадносіны паміж гукамі і фанемамі, на іх функцыі, асноўныя прыметы.

У прапанаваным курсе змешчаны тэарэтычныя і практычныя матэрыялы, якія дазваляюць самастойна пазнаёміцца з матэрыялам, сістэматызаваць яго, паглыбіць веды па фанетыцы і фаналогіі. Прыводзяцца кантрольныя тэсты, даецца пашыраны спіс літаратуры.

Студэнты павінны **ведаць**:

- асноўныя паняцці па тэме “Фанетыка. Фаналогія”;
- сучасныя падыходы да вызначэнні сутнасці пытанняў;
- класіфікацыі гукаў;
- асноўныя прыметы і функцыі гукаў, фанем;
- падыходы ў вызначэнні і трактоўцы фанем рознымі фаналагічнымі школамі;
- ролю гукавога боку мовы ў працэсе камунікацыі;
- асноўныя фанетычныя адзінкі;
- моцныя і слабыя пазіцыі гукаў і фанем;
- тыпы чаргаванняў;
- фанетычныя законы і працэсы.

Студэнты павінны **ўмець**:

- аналізаваць фанетычныя адзінкі;
- праводзіць фанетычны аналіз;
- рабіць фанетычную і фанематычную транскрыпцыі;
- вызначаць пазіцыі гукаў і фанем;
- вызначаць фанемы;
- адрозніваць падыходы ў вызначэнні фанем;
- вызначаць тыпы чаргаванняў;

- вызначаць фанетычныя працэсы.

Метадычныя рэкамендацыі

Перад выкананнем электронных заданняў па фанетыцы і фаналогіі трывала засвойце класіфікацыі гукаў: для галосных – класіфікацыі па месцы ўтварэння, ступені падняцця языка, а таксама ўдзелу губ; для зычных – па месцы і спосабе ўтварэння, удзелу голасу і шуму, а таксама наяўнасці або адсутнасці палаталізацыі. Толькі добра засвоіўшы названыя класіфікацыі гукаў, пераходзьце да выканання заданняў.

Пры вызначэнні тыпаў чаргаванняў галосных гукаў можа дапамагчы пастаноўка націску. Памятайце, што пры пазіцыйным чаргаванні галосных націскны гук [э] не пад націскам пераходзіць у [а]: век – вякі, рэкі – рака. Пры гістарычным чаргаванні мена [э] на [а] не залежыць ад націску: ле́зці – ла́зці.

Звяртайце ўвагу на моцныя і слабыя пазіцыі звонкіх і глухіх, цвёрдых і мяккіх зычных гукаў.

Для таго каб вызначыць фанему, трэба прывесці гук у слабай пазіцыі да моцнай: н[а]га' -- н[о']гі, таму гук [а] ў слове *нага* будзе прадстаўлены фанемай <о>. Калі прывесці гук да моцнай пазіцыі немагчыма, то ўзнікае гіперфанема. Так, у слове *шпалеры* нельга прывесці да моцнай пазіцыі гук [а], значыць на яго месцы будзе гіперфанема <^a_o>.

Заданні выконвайце паслядоўна, паколькі яны размешчаны з улікам прынцыпу ўзрастання складанасці.

Выкарыстанне электронных матэрыялаў дазволіць самастойна авалодаць практычнымі навыкамі ў засваенні гэтай тэмы і замацаваць набытыя веды, а таксама паспрыяе высокай ступені аптымізацыі заняткаў, эканоміі вучэбнага часу, эфектыўнасці засваення матэрыялу.

Літаратура

1. Беларуская граматыка. Ч. 1. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. Мінск, 1985.
2. Беларуская мова: Энцыкл. / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. Мінск, 1994.
3. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы. Мінск, 1984.
4. Лепешаў І.Я. і інш. Практыкум па беларускай мове: Вучэб. дапам. Мінск, 2001.
5. Падлужны А.І. Нарыс акустычнай фанетыкі беларускай мовы. Мінск, 1997.
6. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. Мінск, 1969.
7. Падлужны А.І., Чэжман В.М. Гукі беларускай мовы. Мінск, 1973.

8. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мінск, 2003.
9. Сучасная беларуская мова: вучэб. дапам. / Пад агул. рэд. Л.М. Грыгор'евай. Мінск, 2006.
10. Сучасная беларуская мова: Уводзіны. Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Фразеалогія. Фразеаграфія: Вучэб. дапам. 2-е выд. Мінск, 1995.
11. Сямешка Л.І. і інш. Курс беларускай мовы: Падручнік. Мінск, 1996.
12. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. Мінск, 1989.
13. Фанетыка слова ў беларускай мове. Мінск, 1983.
14. Шкраба І.Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове. Мінск, 2004.

Кантрольны тэст

1. Адзначце рад, у якім ёсць толькі галосныя пярэдняга рада.
 - 1) [э], [о], [ы];
 - 2) [і], [ы], [у];
 - 3) [у], [а], [э];
 - 4) *[і], [э];
 - 5) [і], [а], [о].
2. Адзначце рад, у якім ёсць толькі галосныя верхняга пад'ёму.
 - 1) [а], [і], [о];
 - 2) [у], [о];
 - 3) [э], [о];
 - 4) [ы], [а];
 - 5) *[і], [ы], [у].
3. Адзначце рады, у якіх ёсць толькі санорныя зычныя гукі.
 - 1) [в], [б], [і], [ф], [γ];
 - 2) *[л'], [м], [н'], [в'], [і];
 - 3) *[ў], [в], [м], [л], [р];
 - 4) [р], [т], [з], [ц], [к];
 - 5) [ф], [ч], [п], [л], [ў].
4. Адзначце рады, у якіх ёсць толькі зубныя гукі.
 - 1) *[д], [с], [ц], [з], [л'];
 - 2) [ф], [н], [з'], [ч], [с];
 - 3) [з'], [ш], [ж], [н'], [ž];
 - 4) *[р], [н], [т], [з], [л];
 - 5) [ў], [м], [н], [ц], [д].
5. Адзначце рады, у якіх ёсць толькі выбухныя гукі.

- 1) *[б'], [п], [д], [к], [г];
- 2) [п], [ў], [з], [ж], [м];
- 3) *[б], [п'], [т], [к'], [г'];
- 4) [т], [р], [с], [ц], [б];
- 5) [д], [к], [л], [ф], [й].

6. Адзначце рад, у якім ёсць толькі афрыкаты.

- 1) *[з], [ц], [ж], [ч], [ц'];
- 2) [ч], [ж], [с'], [ш], [ў];
- 3) [ж], [з], [й], [г], [у];
- 4) [з'], [п], [з'], [ж], [ш];
- 5) [ў], [к], [р], [т], [ф].

7. Выберыце правільнае сцвярджэнне. Метад кантрастнай дыстрыбуцыі заключаецца ў:

- 1) *проціпастаўленні ў аднолькавых фанетычных умовах пар слоў, якія адрозніваюцца толькі адным гукам;
- 2) проціпастаўленні ў розных фанетычных умовах пар слоў, якія адрозніваюцца толькі адным гукам;
- 3) проціпастаўленні ў аднолькавых фанетычных умовах пар слоў, якія адрозніваюцца некалькімі гукамі;
- 4) проціпастаўленні ў аднолькавых фанетычных умовах пар слоў, якія не адрозніваюцца.

8. Адзначце, якія галосныя фанемы вылучаюцца ў падсістэме агульнаўжывальных слоў.

- 1) *<а>;
- 2) *<э>;
- 3) *<о>;
- 4) <ы>;
- 5) *<у>;
- 6) *<і>.

9. Адзначце алафоны фанемы <з>.

- 1) *[с];
- 2) *[з°];
- 3) [ц];
- 4) *[ж];
- 5) [з];
- 6) [з'];
- 7) *[з];
- 8) [ц'];
- 9) *[с'];
- 10) *[ш].

10. Адзначце гукі ў перцэптыўна слабай пазіцыі.

- 1) *[x] (у слове *хризантэма*);
- 2) *[p];
- 3) *[ы];
- 4) [з];
- 5) [а];
- 6) *[н];
- 7) *[т];
- 8) *[э];
- 9) [м];
- 10) [а].

11. Адзначце гукі ў сігніфікатыўна моцнай пазіцыі.

- 1) [а] (у слове *артыстычны*);
- 2) [p];
- 3) *[т];
- 4) [ы];
- 5) [с];
- 6) *[т];
- 7) *[ы];
- 8) *[ч];
- 9) *[н];
- 10) [ы].

12. Адзначце гукі ў абсалютна моцнай пазіцыі.

- 1) *[п] (у слове *па-простаму*);
- 2) [а];
- 3) [п];
- 4) [p];
- 5) *[о];
- 6) [с];
- 7) *[т];
- 8) [а];
- 9) [м];
- 10) [у].

Раздзел 2.

СКЛАД. СКЛАДАПАДЗЕЛ. НАЦІСК

Анатацыя

У курсе звяртаецца ўвага на будову склада, на асноўныя тэндэнцыі ў мадэлях беларускага склада. Гэта істотна, таму што склад з'яўляецца мінімальнай вымаўленчай адзінкай.

Прасадычная сістэма беларускай мовы (інтанацыя, націск) мае вялікае значэнне ў вусным маўленні чалавека, паколькі яна дазваляе інтанацыйна аформіць выказванне ў адзінае цэлае. Прасодыка – паняцце шматпланавое, якое ўключае інтанацыю і яе кампаненты (тэмбр, паўзы, мелодыку, рытм, тэмп), пастаноўку націску. Інтанацыя дазваляе выказаць дадатковую інфармацыю, выразіць пачуцці і эмоцыі моўцы. Пры дапамозе розных інтанацыйных канструкцый аднаму і таму ж выказванню можна надаць розны сэнс. Веданне пра гэта значна ўзбагаціць і разнастаіць зносіны паміж людзьмі. Правільнае выкарыстанне паўз (колькасць і працягласць), а таксама лагічнага націску дазволіць акцэнтаваць увагу на сэнсавы важнай інфармацыі.

Правільная пастаноўка націску спрыяе камунікацыі. Яна дапаможа адрозніць літаратурны варыянт ад прастамоўнага. Націск адрознівае не толькі самастойныя словы, а і граматычныя формы. У блізкіх мовах (беларускай і рускай, беларускай і польскай і г.д.) існуюць словы, аднолькавыя па значэнні, але з розным націскам (крапі́ва – крапи́ва, мы́сленне – мышле́ние...). Правільная пастаноўка націску ў падобных словах гаворыць пра добрае разуменне асаблівасцяў беларускага маўлення, пра веданне спецыфікі ў пастаноўцы націску. У прапанаваным курсе ўвага звяртаецца на асаблівасці вымаўлення самастойных і службовых слоў.

У прапанаваным курсе змешчаны тэарэтычныя і практычныя матэрыялы, якія дазваляюць самастойна пазнаёміцца з матэрыялам, сістэматызаваць яго, паглыбіць веды. Прыводзяцца кантрольныя тэсты, даецца пашыраны спіс літаратуры.

Студэнты павінны **ведаць**:

- тыпы складоў, розныя падыходы да вызначэння прыроды склада;
- асаблівасці складападзелу;
- функцыі інтанацыі;
- функцыі націску;
- віды націску.

Студэнты павінны **ўмець**:

- характарызаваць склады;
- рабіць складападзел;
- адрозніваць фанетычны складападзел ад графічнага і марфемнага падзелу слова;
- правільна расстаўляць націскі ў словах, сінтагме, фразе.

Метадычныя рэкамендацыі

Выконваючы электронныя заданні па гэтай тэме, неабходна прытрымлівацца наступных парад.

Улічвайце тэндэнцыю ў беларускім складзе да прыкрытага тыпу. Склады непрыкрытага тыпу найчасцей сустракаюцца ў запазычаных словах: э-поха, э-пас. Самым пашыраным тыпам склада ў беларускай мове з’яўляецца “зычны + галосны”. Менавіта таму ў беларускай мове ўзнікаюць прыстаўныя або ўстаўныя гукі.

Вызначаючы межы складападзелу, аналізуйце гукі па ступені гучнасці: галосныя – самыя гучныя гукі, адпавядаюць лічбе 4; санорныя гукі -- лічбе 3; звонкія зычныя – лічбе 2; глухія зычныя – лічбе 1. **Памятайце, што пры складападзеле не ўлічваецца марфемная структура слова.** Складападзел – з’ява фанетычная.

Расстаўляючы правільна націскі ў словах, памятайце, што націск у беларускай мове свабодны і рухомы, гэта значыць можа быць на любым складзе.

Заданні выконвайце паслядоўна, паколькі яны размешчаны з улікам прынцыпу ўзрастання складанасці.

Выкарыстанне электронных матэрыялаў дазволіць самастойна авалодаць практычнымі навыкамі ў засваенні гэтай тэмы і замацаваць набытыя веды, а таксама паспрыяе высокай ступені аптымізацыі заняткаў, эканоміі вучэбнага часу, эфектыўнасці засваення матэрыялу.

Літаратура

1. Арашонкава Г.У., Лемцюгова В.П. Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы. Мінск, 1987.
2. Беларуская граматыка. Ч. 1. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. Мінск, 1985.
3. Беларуская мова: Энцыкл. / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. Мінск, 1994.
4. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. Мінск, 1991.
5. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы. Мінск, 1984.
6. Лепешаў І.Я. і інш. Практыкум па беларускай мове: Вучэб. дапам. Мінск, 2001.
7. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мінск, 2003.
8. Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтацыя. Словазмяненне. Мінск, 1987.
9. Слоўнік беларускай мовы (цяжкасці правапісу, вымаўлення, акцэнтацыі, словазмянення). Мінск, 2000.
10. Сучасная беларуская мова: вучэб. дапам. / Пад агул. рэд. Л.М. Грыгор’евай. Мінск, 2006.

11. Сучасная беларуская мова: Уводзіны. Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Фразеалогія. Фразеаграфія: Вучэб. дапам. 2-е выд. Мінск, 1995.
12. Сямешка Л.І. і інш. Курс беларускай мовы: Падручнік. Мінск, 1996.
13. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. Мінск, 1989.
14. Фанетыка слова ў беларускай мове. Мінск, 1983.
15. Шкраба І.Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове. Мінск, 2004.

Кантрольны тэст

1. Адзначце правільныя палажэнні, якія характарызуюць кожны склад.
 - 1) *Непачатковыя склады будуюцца па прынцыпе ўзыходнай гучнасці.
 - 2) Непачатковыя склады будуюцца па прынцыпе зніжэння гучнасці.
 - 3) Складападзел залежыць ад мускульнага напружання.
 - 4) *Пры збегу шумнага і санорнага складападзел адбываецца перад шумным.
 - 5) *Складападзел адбываецца на месцы найбольшага спаду гучнасці.
 - 6) Пры збегу шумнага і санорнага складападзел адбываецца паміж шумным і санорным.
 - 7) *Пры збегу санорнага з шумным складападзел адбываецца пасля санорнага.
 - 8) Пры збегу санорнага з шумным складападзел адбываецца перад санорным.
 - 9) *Пры збегу шумных або санорных складападзел адбываецца перад шумнымі або санорнымі.
 - 10) Пры збегу шумных або санорных складападзел адбываецца паміж шумнымі або санорнымі.

Адзначце склады прыкрытага тыпу.

- 1) *змя
- 2) *я;
- 3) а
- 4) *нёл;
- 5) э
- 6) *пас;
- 7) *я
- 8) *га
- 9) *да;
- 10) ах.

2. Адзначце склады непрыкрытага тыпу.

- 1) *эх;
- 2) *а
- 3) рма
- 4) ту
- 5) ра;
- 6) я
- 7) шчар;
- 8) *а
- 9) га
- 10) род.

4. Адзначце склады закрытага тыпу.

- 1) *пад
- 2) ма
- 3) *нуць;
- 4) *фар
- 5) ба;
- 6) ма
- 7) ці;
- 8) ка
- 9) ра
- 10) *вул.

5. Адзначце склады адкрытага тыпу.

- 1) баць
- 2) *ка;
- 3) *е
- 4) *са
- 5) ул;
- 6) еў
- 7) *ро
- 8) *па;

- 9) пар
- 10) *та.

6. Адзначце словы з правільным складападзелам.

- 1) *я-блык;
- 2) чар-вяк;
- 3) *гуль-тай;
- 4) *го-рла;
- 5) аба-ра-ніць;
- 6) ступ-ка;
- 7) *во-бла-ка;
- 8) цэ-нтнер;
- 9) *ра-спле-сці;
- 10) *па-да-нне.

7. Адзначце фразы, у якіх інтанацыя на апошняй частцы паніжаецца.

- 1) Суніц колькі!
- 2) *Госці прыехалі.
- 3) *Птушкі прыляцелі.
- 4) Вы пойдзеце ў бібліятэку? Якую залу?
- 5) *Вы атрыма́лі грошы?
- 6) А цяпер куды збіраецца?
- 7) *Прыпынак “Чэрвеньскі рынак”.
- 8) *Каляровы часопіс.
- 9) Мора кветак!
- 10) *Вы былі́ ўчора?

8. Адзначце словы з першым націскным складам.

- 1) азбест;
- 2) вуллі;
- 3) *вусы;
- 4) каўчук;
- 5) *ліфты;
- 6) *спіна;
- 7) *пурпур;
- 8) кляцьба;
- 9) *дзеячы;
- 10) цяжар.

9. Адзначце словы з другім націскным складам.

- 1) *апануты;
- 2) *далей;
- 3) прысві́т;
- 4) *бі́тум;
- 5) прысма́к;

- 6) прыяцель;
- 7) *знахар;
- 8) пасланец;
- 9) статут;
- 10) *дасыта.

10. Адзначце словы з трэцім націскным складам.

- 1) арахіс;
- 2) атрыманы;
- 3) *дазіметр;
- 4) садавіна;
- 5) *украінец;
- 6) *ерэтык;
- 7) індустрыя;
- 8) *цыркавы;
- 9) супавы;
- 10) *дыспансер.

11. Адзначце словы, у якіх ёсць пабочны націск.

- 1) басаногі;
- 2) *штохвілінны;
- 3) крывапівец;
- 4) *кроваачышчальны;
- 5) навагодні;
- 6) *аўтавагон;
- 7) *рыбакамбінат;
- 8) даўгакрылы;
- 9) *восемсот;
- 10) *лесанарыхтоўка.

Раздзел 3. АРФАЭПІЯ

Анатацыя

Веданне асаблівасцей беларускай арфаэпіі спрыяе камунікацыі паміж людзьмі і з'яўляецца неад'емным кампанентам вуснага маўлення. У прапанаваным курсе ўвага звяртаецца на асаблівасці беларускага вымаўлення, на яго значнасць у працэсе камунікацыі, а таксама на прычыны адхіленняў ў арфаэпічных нормах.

Раздзел “Арфаэпія” цесна звязаны з папярэднімі раздзеламі “Фанетыка. Фаналогія” і “Склад. Націск. Інтанацыя”, паколькі арыентаваны на вымаўленне гукаў і іх спалучэнняў у розных фанетычных пазіцыях. Не меншую значнасць у вусным маўленні мае інтанацыя, паколькі яна дапамагае выразіць розныя пачуцці, эмоцыі моўцы да прадмета гаворкі. Інтанацыя нясе

і дадатковую інфармацыю, узбагачае тым самым вуснае выказванне. Правільная пастаноўка націску таксама спрыяе лепшаму разуменню паміж людзьмі. Націск можа адрозніваць не толькі самастойныя словы, але і іх граматычныя формы. Акрамя таго, у блізкіх мовах ёсць група падобных слоў, якія маюць розны націск (спі́на – спина́, пасла́не’ц – посла́нец). Правільная пастаноўка націску ў такіх словах сведчыць пра разуменне асаблівасцей беларускага маўлення.

У прапанаваным курсе змешчаны тэарэтычныя і практычныя матэрыялы, якія дазваляюць самастойна сістэматызаваць і паглыбіць веды. Прыводзяцца кантрольныя тэсты, даецца пашыраны спіс літаратуры.

Студэнты павінны **ведаць**:

- арфаэпічныя нормы сучаснай беларускай мовы;
- прычыны адхіленняў ад іх;
- арфаэпічныя варыянты;
- асаблівасці вымаўлення спрадвечна беларускіх і славянскіх слоў;
- асаблівасці вымаўлення запазычаных слоў.

Студэнты павінны **ўмець**:

- правільна вымаўляць галосныя і зычныя гукі;
- правільна вымаўляць спалучэнні гукаў як у межах адной марфемы, так і на стыку марфем;
- адрозніваць вымаўленне спрадвечна беларускіх, славянскіх і запазычаных слоў;
- аналізаваць адхіленні ад літаратурнага вымаўлення;
- сачыць за сваім вымаўленнем і аналізаваць яго.

Метадычныя рэкамендацыі

Выконваючы электронныя заданні па арфаэпіі, неабходна прытрымлівацца наступных парад.

Адны і тыя ж літары могуць абазначаць розныя гукі ў залежнасці ад фанетычнага акружэння або ўмоў вымаўлення.

Адна літара можа абазначаць два гукі ў залежнасці ад умоў вымаўлення (напрыклад, ё, е, і і г.д.), а некаторыя спалучэнні гукаў -- адзін гук (Палессе -- Пале[с:’]е, французскі -- францу[с]кі).

Каб выбраць правільны варыянт вымаўлення гукаў, трэба вызначыць паходжанне слова – славянскае або запазычанае. Вельмі часта вымаўленне слоў гэтых груп адрозніваецца.

Выбіраючы правільны варыянт вымаўлення, прааналізуйце структуру фанетычнага слова, якое можа складацца са службовага слова і самастойнага. Аднаскладовае службовае слова самастойнага націску не мае, гэта значыць, што яно прымыкае да наступнага самастойнага і вымаўляецца разам з ім як адно непадзельнае цэлае (не буду -- [н’а] бу’ду).

Калі ў фанетычным слове сустракаецца збег зычных гукаў, неабходна прааналізаваць яго, успомніць фанетычныя працэсы ў беларускай мове.

Напрыклад, у слове *дождж* звонкі гук не можа знаходзіцца ў канцы слова – адбываецца аглушэнне *дож[ч]*. Але перад глухім гукам можа стаяць толькі глухі гук *до[шч]*.

Заданні выконвайце паслядоўна, паколькі яны размешчаны з улікам прынцыпу ўзрастання складанасці.

Выкарыстанне электронных матэрыялаў дазволіць самастойна авалодаць практычнымі навыкамі ў засваенні гэтай тэмы і замацаваць набытыя веды, а таксама паспрыяе высокай ступені аптымізацыі заняткаў, эканоміі вучэбнага часу, эфектыўнасці засваення матэрыялу.

Літаратура

1. Арашонкава Г.У., Лемцюгова В.П. Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы. Мінск, 1987.
2. Беларуская граматыка. Ч. 1. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. Мінск, 1985.
3. Беларуская мова: Энцыкл. / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. Мінск, 1994.
4. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск.Арфаэпія. Мінск, 1991.
5. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы. Мінск, 1984.
6. Лепешаў І.Я. і інш. Практыкум па беларускай мове: Вучэб. дапам. Мінск, 2001.
7. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мінск, 2003.
8. Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтуацыя. Словазмяненне. Мінск, 1987.
9. Слоўнік беларускай мовы (цяжкасці правапісу, вымаўлення, акцэнтуацыі, словазмянення). Мінск, 2000.
10. Сучасная беларуская мова: вучэб. дапам. / Пад агул. рэд. Л.М. Грыгор'евай. Мінск, 2006.
11. Сучасная беларуская мова: Уводзіны. Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Фразеалогія. Фразеаграфія: Вучэб. дапам. 2-е выд. Мінск, 1995.
12. Сямешка Л.І. і інш. Курс беларускай мовы: Падручнік. Мінск, 1996.
13. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. Мінск, 1989.
14. Фанетыка слова ў беларускай мове. Мінск, 1983.
15. Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. 4 выд. Мінск, 1976.

Кантрольны тэст

1. Адзначце правільны варыянт вымаўлення.

1) *[з'z'эйс'н'іц'];

- 2) [н'э́скажа];
- 3) *[пац'ц'існуц'];
- 4) *[атмас'ф'эра];
- 5) [б'эз_холаду];
- 6) [б'эс_жалобы];
- 7) *[чаюс'ц'і];
- 8) [н'а_змоу];
- 9) [с_п'эс'н'ай];
- 10) *[joн_ы_jana].

2. Адзначце словы, у якіх гукаў больш, чым літар.

- 1) *пазнаёмцеся;
- 2) гарадскі;
- 3) *раз'езд;
- 4) *пайка;
- 5) бязладдзе;
- 6) адкульсьці;
- 7) галалёд;
- 8) *б'еш;
- 9) цётцы;
- 10) *абаўю.

3. Адзначце словы, у якіх літара **i** абазначае гук [i].

- 1) іскра;
- 2) *нуль і адзін;
- 3) аб'інець;
- 4) сын і дачка;
- 5) *імпарт;
- 6) *заікацца;
- 7) бортінжынер;
- 8) звышідэйны;
- 9) *Індыя;
- 10) *рук і ног.

4. Адзначце словы, у якіх ётавыя галосныя абазначаюць два гукі.

- 1) *калье;
- 2) *елка;
- 3) лес;
- 4) люстра;
- 5) *раз'юшаны;
- 6) спяваць;
- 7) *шчаўе;
- 8) *краіна;
- 9) ліць;
- 10) зялёны.

5. Адзначце словы, у якіх літары **дж** і **дз** абазначаюць адзін гук.

- 1) *дажджы;
- 2) аджынаць;
- 3) *джынсы;
- 4) паджылкі;
- 5) *дзень;
- 6) падзеяніць;
- 7) адзвінець;
- 8) *джала;
- 9) аджыць;
- 10) *дзіця.

6. Адзначце словы з выбухным [г].

- 1) *гузік;
- 2) галава;
- 3) згінацца;
- 4) *ганак;
- 5) гора;
- 6) *гарсэт;
- 7) *экзамен;
- 8) град;

- 9) гара;
- 10) *вакзал.

7. Адзначце словы, у якіх літара *с* абазначае гук [ш].

- 1) чэшскі;
- 2) *сшытак;
- 3) *расшыць;
- 4) мышся;
- 5) з часам;
- 6) нясвіжскі;
- 7) *счарсцвелы;
- 8) *пясчаны;
- 9) без шапкі;
- 10) *расчасаць.

8. Адзначце словы з фанетычным падаўжэннем.

- 1) *суддзя;
- 2) купацца;
- 3) гуллівы;
- 4) *багацце;
- 5) асіннік;
- 6) *каменне;
- 7) аддзячыць;
- 8) *ралля;
- 9) конны;
- 10) *печчу.

9. Адзначце словы, у якіх назіраецца асіміляцыя зычных па мяккасці.

- 1) *сцежка;
- 2) скінуць;
- 3) *дзверы;
- 4) *смешны;
- 5) згінаць;
- 6) схіліцца;
- 7) *звечарэла;
- 8) у печцы;
- 9) *айсберг;
- 10) адвесіць.

10. Адзначце словы, у якіх усе зычныя мяккія.

- 1) *мядзведзь;
- 2) сям'я;
- 3) *без цябе;
- 4) булён;
- 5) *без спёкі;

- 6) *вельмі;
- 7) *еще;
- 8) адвесіць;
- 9) ісціна;
- 10) *іней.

11. Адзначце словы, у якіх назіраецца прыпадабленне шыпячых да свісцячых.

- 1) *на дарожцы;
- 2) *носішся;
- 3) падпісчык;
- 4) Брэстчына;
- 5) адчыні;
- 6) *на талерачцы;
- 7) шчасце;
- 8) сцерагчы;
- 9) *латышскі;
- 10) *у місачцы.

ФАНЕТЫЧНЫ АНАЛІЗ

1. Запісаць слова ў фанетычнай транскрыпцыі.
2. Ахарактарызаваць гукі: па месцы і спосабе ўтварэння, удзеле голасу і шуму, наяўнасці / адсутнасці палаталізацыі, а таксама адзначыць агубленасць (для зычных); указаць становішча адносна націску, рад, пад'ём, лабіялізаванасць / нелабіялізаванасць, а таксама ўплыў суседніх мяккіх зычных (для галосных).

АНАЛІЗ СКЛАДАВАЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА

1. Запісаць фанетычнае слова ў транскрыпцыі.
2. Лічбамі абазначыць ступень гучнасці гукаў.
3. Намаляваць хвалю санорнасці слова.
4. У транскрыпцыі вертыкальнымі рыскамі абазначыць складападзелы.
5. Пранумараваць склады і даць іх характарыстыку па першым і апошнім гукі.

АНАЛІЗ СЛОЎНАГА НАЦІСКУ

1. Вызначыць, ці мае слова самастойны націск. Колькі націскаў у слове і якія яны (асноўныя ці пабочныя)? Калі слова не мае самастойнага націску, то яно будзе з'яўляцца праклітыкам ці энклітыкам?
2. Калі ў слове ёсць розныя граматычныя формы, то вызначыць месца націску ў іх. Рухомы ці нерухомы формаўтваральны націск у гэтага слова? На якія марфемы падае націск?
3. У вытворнага слова вызначыць месца націску ў тым слове, ад якога яно ўтварылася. Рухомы ці нерухомы словаўтваральны націск?

АНАЛІЗ НАЦІСКУ Ў ТЭКСЦЕ

1. Абазначыць вертыкальнымі рыскамі межы паміж маўленчымі тактамі і фразамі.
2. Расставіць націскі – асноўны (´) і пабочны (`) слоўныя націскі, тактавы ("), фразавы (" ").

АНАЛІЗ ІНТАНАЦЫЙНАЙ СТРУКТУРЫ ТЭКСТУ

1. Абазначыць межы паміж маўленчымі тактамі і фразамі.
2. Падкрэсліць цэнтры інтанацыйных канструкцый – склады з тактавым і фразавым націскамі.
3. Над гэтымі цэнтрамі напісаць лічбу, што характарызуе дадзеную ІК.

СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ МОВА

**Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія.
Лексікаграфія. Фразеаграфія**

Бібліяграфічны спіс

Навуковая і вучэбна-метадычная літаратура

1. Беларуская граматыка: У 2 ч. – Мінск: Навука і тэхніка. – Ч. 1. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск, 1985. – 431 с.
2. Беларуская мова: хрэстаматыя / З.І. Бадзевіч [і інш.]. – Мн.: ПУП Изд-во “Юнипресс”, 2005. – 592 с.
3. Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі / Пад рэд. А.І. Падлужнага. – Мн.: Нар. асвета., 1987. – С.6-40.
4. Беларуская мова: Энцыклапедыя / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1994. – 654 с.
5. Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускага літаратурнага вымаўлення // Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. – 1958. – № 3.
6. Бурак, Л.І., Бурак І.Л. Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум. – Мн.: Універсітэцкае, 1993. – 247 с.
7. Вардомацкі Л.М. Особенности ударения существительных в русском, белорусском и украинском языках. – Мн.: Выш. шк., 1988. – 128 с.
8. Выгонная Л.Ц. Ад гука да літары. – Мн.: Нар. асвета, 1991. – 78 с.
9. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991. – 215 с..
10. Вячорка В. Правапіс: Спроба сучаснае нармалізацыі // Спадчына. – 1995. -- № 5. – С.247-288.
11. Жураўскі А. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 36 с.
12. Запрудскі С. Парадоксы параўнальнага аналізу.// Беларуская мова і літаратура ў школе. – 1990. – №1. – С. 14-16.
13. Івашуціч Я.М. Націск у дзеяслоўных формах сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Вышэйшая школа, 1981. – 96 с.
14. Калеснік У.А., Янкоўскі Ф.М. Вусная мова і выразнае чытанне. – Мн.: Вучпедвыд БССР, 1962. – 127 с.
15. Каляда А.А. Выразнае чытанне: Вуч. дапам. для філал. фак. пед. ін -таў / Пад. рэд. У.А. Калесніка. – Выд. 2-е перапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк. – 1976. – 207 с.
16. Камароўскі Я.М. Сучасная беларуская арфаграфія – Мн.: Нар. асвета, 1985. –160 с.

17. Кароткая граматыка беларускай мовы. У 2 ч. / навук. рэд. А.А. Лукашанец. Ч. 1. Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – Мн.: Беларуская навука, 2007. – 351 с.
18. Крывіцкі А.А. Сучасная беларуская літаратурная мова і народныя гаворкі. – Мн., 1961. – 40 с.
19. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы – Мн.: Вышэйшая школа, 1984. – 268 с.
20. Кузьміч Л.П. Аб узаемадзеяння фальклорнай і нарматыўнай лексікі / Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі / Пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: Нар. асвета. 1994. – С. 20-24.
21. Куліковіч У.І. Беларускі правапіс: Правілы, заданні, кантрольныя работы. – Мн.: Завігар, 1998. – 280 с.
22. Лексікалогія сучаснай беларускай мовы; пад рэд. А.Я.Баханькова. – Мн.: Навука і тэхніка, 1994. – 463 с.
23. Лепешаў І.Я. Сучасная беларуская літаратурная мова: спрэчныя пытанні: Дапаможнік. – Гродна: ГрДУ, 2002. – 207 с.
24. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С.316-317; 390-391; 555-557.
25. Лыч Л. Рэформа беларускага правапісу 1933 года: Ідэалагічны аспект. – Мн.: Навука і тэхніка, 1933. – 39 с.
26. Ляшчынская В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: Вучэб. дапам. – Мн.: РІВШ БДУ, 2001. – С. 169-248.
27. Макарова Р.В. Понятие графики и графемы. // В кн.: Система и уровни языка. – М.: Наука, 1969. – С.78-89.
28. Мячкоўская Н. Пра магію літар, —азбучныя войны і арфаграфічныя забабоны // Культура. – 1999. – 16-22 студз. – С.14.
29. Падлужны А.І. Аб фанематычным прынцыпе ў беларускай арфаграфіі // У кн.: Лінгвістычныя даследаванні. – Мн., 1968. – С.19-24.
30. Падлужны А.І. Нарыс акустычны фанетыкі беларускай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 125 с.
31. Падлужны А.І. Праблемы варыянтнасці беларускай літаратурнай мовы // Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Матэрыялы Міжнар. навук. канфер. – Мн.: БДУ, 1998. – С.28-32.
32. Падлужны А.І. Работа над памылкамі 1933-га // Бел. мова і літ. у школе. – 1991. -- № 3, 4.
33. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн.: Навука і тэхніка, 1969. – 144 с.
34. Падлужны А.І., Чэкман В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн.: Выш. шк., 1973. – 264 с.
35. Плотнікаў Б.А. Беларускае слоўніцтва. – Мн., 2003. – 168 с.
36. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
37. Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А. Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум. Мн.: Інтэрпрэсэрвіс, Кніжны Дом, 2003. – 672 с.
38. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн., 1959. – 160 с.

- 39.Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі. – Мн.: Нацыянальны цэнтр прававой інфармацыі, 2008. – 144 с.
- 40.Працы Акадэмічнае канфэрэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі. – Мн.: Інбелкульт, 1927. – С.48-113.
- 41.Русак В.П. Марфаналогія сучаснай беларускай мовы. – Мн.: Беларуская навука, 2003. – 316 с.
- 42.Стеблин-Каменский М.И. Фонема – пучок РП? // Спорное в языкознании.– Л.: Из-во Ленинградского ун-та, 1974. – 111-131.
- 43.Сучасная беларуская мова: Вучэб. дапам. / М.Ц. Кавалёва, А.К. Юрэвіч, Ф.М. Янкоўскі і інш. – 3-е выд., дапрац. і дап. – Мн.: Выш. шк., 1993. – С.147-149; 156-157; 163-164; 176-184; 185-203.
- 44.Сучасная беларуская мова. Уводзіны. Фанетыка. Фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Лексікаграфія. Фразеалогія. Фразеаграфія / Я.М. Камароўскі [і інш.]. – Мінск: Вышэйшая школа, 1995. – 334 с.
- 45.Сцяцко П. Культура мовы. – Мн.: Тэхналогія, 2002. – С.9-19.
- 46.Сцяцко П.У. Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік – Гродна: ГрДУ, 2001. – С. 105-110.
- 47.Сямешка Л.І. Беларуская мова. Уводзіны ў навуку аб мове. Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія: Вучэбны дапаможнік. – Мн.: Сучаснае слова, 1999. – 224 с.
- 48.Сямешка Л.І. Навошта блытаць чалавека з пашпартам? // Настаўніцкая газета. – 1989. – 10, 14, 17 чэрв.
- 49.Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы – Мінск: Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
- 50.Фанетыка беларускай літаратурнай мовы / рэд. А.І. Падлужны. – Мінск: Навука і тэхніка, 1989. – 335 с.
- 51.Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мн.: Навука і тэхніка, 1983. – 200 с.
- 52.Шакун Л.М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн.: Універсітэцкае, 1995. – 271 с.
- 53.Шакун Л.М. Карані роднай мовы: Выбраныя працы па гісторыі беларускай мовы. – Мн.: БДУ, 2001. – 206 с.
- 54.Шкраба І.Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове. – Мн.: ТАА “Асар”, 2004. – 240 с.
- 55.Шкраба І.Р. Да прычын узнікнення фанетычных варыянтаў у беларускай мове // Веснік БДУ. Сер. 4. Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. Псіхалогія. 1975. – № 1. – С.35-40.
- 56.Шчэрбін В. Факты і міфы. // Бел. мова і літ. ў школе. – 1989. – № 9.
- 57.Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн.: Вучпедвыд Міністэрства асветы БССР, 1958. – С.96-106.
- 58.Юргелевіч П.Я. Нарыс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі
- 59.Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. -- 4 выд. -- Мн., 1976. – 91 с.

60. Яновіч А.І. Станаўленне графічнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы новага перыяду // Бел. лінгвістыка. – 1987. – Вып. 31. – С.16-23.

Слоўнікі

1. Арашонкава, Г.У. Кіраванне ў беларускай і рускай мовах. Слоўнік-даведнік / Г.У. Арашонкава, В.П. Лемцюгова. – Мінск: Вышэйшая школа, 1991. – 303 с.
2. Бардовіч, А.М. Марфемны слоўнік беларускай мовы / А.М. Бардовіч, Л.М. Шакун. – Мінск: Вышэйшая школа, 1989. – 716 с.
3. Бардовіч, А.М. Словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А.М. Бардовіч, М.М. Круталевіч, А.А. Лукашанец. – Мінск: Беларуская навука, 2000. – 413 с.
4. Беларускі арфаграфічны слоўнік / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы; уклад. Л.П. Кунцэвіч, І.У. Кандраценя; пад рэд. А.А. Лукашанца. – Мінск: Беларуская навука, 2009. – 695 с.
5. Бірыла, М.В. Слоўнік націску ў беларускай мове / М.В. Бірыла. – Мінск: Народная асвета, 1992. – 144 с.
6. Булыка, А.М. Слоўнік іншамоўных слоў: актуальная лексіка / А.М. Булыка. – Мінск: Попурри, 2005. – 336 с.
7. Граматычны слоўнік дзеяслова / НАН Беларусі. Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа; Навук. рэд.: А.І. Падлужны; Уклад. В.П. Русак, Л. Ліхадзіеўская. – Мінск: Беларуская навука, 2007. – 1252 с.
8. Граматычны слоўнік назоўніка / НАН Беларусі. Ін-т мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы; Навук. рэд. А.Я. Міхневіч, В.П. Русак; Уклад.: Г.У. Арашонкава, Н.А. Чабатар, А.М. Астапчук, В.І. Уласевіч. – Мінск: Беларуская навука, 2008. – 1379 с.
Завальнюк, У.М. Слоўнік сучаснай беларускай мовы / У.М. Завальнюк, М.Р. Прыгодзіч, В.К. Раманцэвіч / пад агул. рэд. У.М. Завальнюка. – Мінск, Народная асвета, 2009. – 399 с.
9. Клышка, М.К. Слоўнік сінанімаў і блізказначных слоў / М.К. Клышка. – Мінск: Вышэйшая школа, 1993. – 445 с.
10. Лазоўскі, У.М. Слоўнік антонімаў беларускай мовы: канкрэтныя выпадкі ўжывання / У.М. Лазоўскі. – Мінск: Універсітэцкае, 1994. – 293 с.
11. Лепешаў, І.Я. Слоўнік беларускіх прыказак: Даведнік / І.Я. Лепешаў, М.А. Якалцэвіч. – Мінск: БелЭН, 1996. – 352 с.
12. Лепешаў, І.Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: у 2 т. / І.Я. Лепешаў. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – Т. 1. – 672 с.; Т. 2 – 704 с.
13. Лепешаў, І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І.Я. Лепешаў. – Мінск: БелЭН, 2004. – 448 с.
14. Прыгодзіч, М.Р. Пішам без памылак: асобна, разам, праз дэфіс / М.Р. Прыгодзіч. – Мінск: Парадокс, 2002. – 256 с.

15. Слоўнік асабовых уласных імён / НАН Беларусі. Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа; Навуковы рэдактар А.А. Лукашанец; Уклад. М.Р. Суднік. – 2-е выд., выпр. і дапрац. – Мінск: Беларуская навука, 2005. – 176 с.
16. Слоўнік беларускай мовы. Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтацыя. Словазмяненне. – Мінск: Беларуская Савецкая Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1987. – 902 с.
17. Слоўнік сінанімаў і блізказначных слоў. Слоўнік сінанімаў і блізказначных слоў / Аўт.-склад. М.К.Клышка. — Мн.: ПУП “Радыёла-плюс”, 2005. – 672 с.
18. Старычонак, В.Дз. Слоўнік амонімаў беларускай мовы / В.Дз. Старычонак. – Мінск: Вышэйшая школа, 1991. – 255 с.
19. Сцяцко, П.У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П.У. Сцяцко, М.Ф. Гуліцкі, Л.А. Антанюк. – Мінск: Вышэйшая школа, 1990. – 222 с.
20. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1999. – 784 с.
21. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агульн. рэд. К.К. Атраховіча. – Мінск: Беларуская Савецкая Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі. Т. 1, 1977. – 608 с.; Т. 2, 1978. – 768 с.; Т. 3, 1979. – 672 с.; Т. 4, 1980. – 767 с.; Т. 5, кн. 1, 1983. – 663 с.; Т. 5, кн. 2, 1984. – 608 с.
22. Шкраба, І.Р. Слоўнік беларускай безэквівалентнай лексікі / І.Р. Шкраба. – Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 320 с.